№ 74. ВТОРНИКЪ, 20 СЕНТЯБРЯ. 1860. WTOREK, 20 WRZEŚNIA. № 74.

СТО ПЕРВЫЙ ГОДЪ СУЩЕСТВОВАНІЯ. SETNY PIERWSZY ROK ISTNIENIA.

ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ — KURYER WILEŃSKI

ОФФИЦІАЛЬНАЯ ГАЗЕТА. GAZETA URZĘDOWA.

„Виленскій Вѣстникъ“ выходитъ по ВТОРНИКАМЪ и ПЯТНИЦАМЪ. Условія подписки: Цѣна за годъ 10 р., съ пересылкою 12 р.; за полъ года 5 р., съ пересылкою 6 р.; за четверть года 2 р. 50 к., съ пересылкою 3 р.; за 1 мѣсяцъ 84 к. — За объявленія платится за строку 17 к. сер.

Контора редакціи въ Вильнѣ, на Дворцовой улицѣ, въ Гимназіальномъ домѣ.

„Kuryer Wileński“ wychodzi we WTOREK i PIĄTEK. Cena roczna r. sr. 10, z przesyłką 12 rub.; półroczna 5 rub., z przesyłką 6; kwartalna 2 r. 50 k., z przesyłką 3 r.; miesięczna 84 kop. — Za ogłoszenia płaci się za każdy wiersz po kop. sr. 17.

Biuro redakcyi w Wilnie, przy ulicy Biskupiéj (Dworcowéj), w murach po-uniwersyteckich.

ВНУТРЕННІЯ ИЗВѢСТІЯ.

Ст.-Петербургъ, 15 сентября.

Его Императорское Высочество Государь Наслѣдникъ Цесаревичъ Николай Александровичъ производится въ полковники, съ оставленіемъ въ прежнихъ званіяхъ.

— Указомъ правительствующаго сената, 1-го августа, произведены, за выслугу лѣтъ: по Витебской губерніи: вѣдомства министерства юстиціи въ надворные совѣтники — Лепельскій уѣздный судья, коллежскій ассесоръ Иванъ *Стефановскій;* въ коллежскіе ассесоры — дворянскіе засѣдатели: титулярные совѣтники: палаты уголовнаго суда Игнатій *Богдановичъ*, и уѣздныхъ судовъ — Динабургскаго: Іосифъ *Щодровичъ* и Фелиціянъ *Лабунскій*, и Дриссенскаго Іосифъ *Твардоманскій;* въ титулярные совѣтники — коллежскіе секретари: дворянскіе засѣдатели палатъ: гражданскаго суда Иванъ *Корсакъ*, и уголовнаго суда Александръ *Левковичъ*, Динабургскій уѣздный стряпчій Владиміръ *Кандауровъ*, Велижскій уѣздный землемѣръ Михаилъ *Безсоновъ*, уѣздныхъ судовъ: Рѣжицкаго секретарь Іосифъ *Милькевичъ*, и Витебскаго дворянскій засѣдатель Александръ *Коссовъ*, и секретари городовыхъ магистратовъ — Себежскаго Василій *Скорина*, и Лепельскаго Михаилъ *Олецкій;* въ коллежскіе секретари — губернскіе секретари: Суражскій уѣздный судья Иванъ *Нитославскій*, дворянскіе засѣдатели: палаты гражданскаго суда Антонъ *Корсакъ*, и уѣздныхъ судовъ: Рѣжицкаго Ипполитъ *Боуфалъ*, Лепельскаго Самуилъ *Пржисецкій*, и Велижскаго Станиславъ *Старженскій;* Витебскій уѣздный землемѣръ Александръ *Грабовскій*, исправляющіе должности секретарей — Динабургскаго городоваго магистрата Николай *Станкевичъ*, и Динабургскаго уѣзднаго суда Игнатій *Борткевичъ*, письмоводители дворянскихъ опекъ: Суражской Петръ *Рамшо-Карвецкій*, и Динабургской Викентій *Лесневскій*, и бывшій дворянскій засѣдатель Невельскаго уѣзднаго суда Викентій *Лесневскій;* въ губернскіе секретари — коллежскіе регистраторы: особый землемѣръ губернской чертежной Илья *Никифоровъ*, исправляющіе должности уѣздныхъ землемѣровъ — Суражскаго Ѳома *Салатко-Петрищо*, и Себежскаго Игнатій *Францевичъ*, уѣздныхъ судовъ: дворянскіе засѣдатели — Лепельскаго Иванъ *Шиманскій*, Витебскаго Казиміръ *Богдановичъ*, и Городецкаго Цезарій *Макаревичъ*, Невельскаго секретарь Викентій *Улляницкій*, Велижскаго: Повытчики — Иванъ *Носовичъ*, и Мечиславъ *Дембинскій*, и регистраторъ Василій *Рубецъ*, и Рѣжицкаго журналистъ Калесантій *Шверинъ*, письмоводители: Рѣжицкой дворянской опеки Амвросій *Уткевичъ*, и Динабургскаго уѣзднаго стряпчаго Антонъ *Вериго*, и канцелярскій чиновникъ канцеляріи губернскаго прокурора Иванъ *Ивановъ;* въ коллежскіе регистраторы — исправляющій должность письмоводителя Полоцкой дворянской опеки Зеферинъ *Микуцкій*, регистраторъ Динабургскаго уѣзднаго суда Владиславъ *Квятковскій*, и канцелярскіе служители: уѣздныхъ судовъ — Лепельскаго Антонъ *Слаcкій*, Витебскаго Николай *Новацкій*, и Андрей *Соколовскій*, Динабургскаго — Юліянъ *Витковскій*, и Казимиръ *Лабунскій*, Рѣжицкаго Людвигъ *Шадурскій*, и Полоцкаго Болеславъ *Улинскій*, и городовыхъ магистратовъ: Витебскаго Григорій *Заблоцкій*, и Себежскаго Иванъ *Піотровскій*. Вѣдомства министерства внутреннихъ дѣлъ — въ надворные совѣтники:

WIADOMOŚCI KRAJOWE.

St.-Petersburg, 15 września.

Jego Cesarska Wysokość Następca Tronu Cesarzewicz Mikołaj Aleksandrowicz mianowany został pułkownikiem z pozostaniem w uprzednich godnościach.

—Przez ukaz rządzącego senatu, 1-go sierpnia, za wysługę lat zostali mianowani: w gubernji Witebskiéj: w wydziale ministerstwa sprawiedliwości — Lepelski sędzia powiatowy, assesor kollegjalny Jan *Stefanowski*; assesorami kollegjalnymi — assesorowie od wyborów, radzcy honorowi: izby sądu kryminalnego Ignacy *Bohdanowicz* i sądów powiatowych — Dynaburskiego: Józef *Szczodrowicz* i Felicjan *Łabuński* i Dryssenskiego Józef *Twardomański;* radzcami honorowymi — sekretarze kollegjalni: assesorowie od wyborów izb — sądu cywilnego Jan *Korsak* i sądu kryminalnego Aleksander *Lewkowicz*, Dynaburski strapczy powiatowy Włodzimierz *Kandaurow*, Wieliżski mierniczy powiatowy Michał *Bezsonow;* sądów powiatowych: Rzeżyckiego sekretarz Józef *Malkiewicz* i Witebskiego assesor od wyborów Aleksander *Kossow* i sekretarze magistratów miejskich — Siebieżskiego Bazyli *Skoryna* i Lepelskiego Michał *Olecki;* sekretarzami kollegjalnymi — sekretarze gubernjalni: Surażski sędzia powiatowy Jan *Nitosławski*, assesorowie od wyborów — izby sądu cywilnego Antoni *Korsak* i sądów powiatowych: Rzeżyckiego Hipolit *Boufał*, Lepelskiego Samuel *Przysiecki* i Wieliżskiego Stanisław *Starzeński*, Witebski mierniczy powiatowy Aleksander *Grabowski;* pełniący obowiązki sekretarzów — Dynaburskiego magistratu miejskiego Mikołaj *Stankiewicz* i Dynaburskiego sądu powiatowego Ignacy *Bortkiewicz*, sekretarze opiek szlacheckich: Surażskiej Piotr *Ramszo-Korwecki* i Dynaburskiéj Wincenty *Leśniewski* i były assesor od wyborów Newelskiego sądu powiatowego Wincenty *Leśniewski;* sekretarzami gubernialnymi — regestratorowie kollegjalni: osóbny mierniczy rysowni gubernjalnéj Eliasz *Nikiforow*, pełniący obowiązki mierniczych powiatowych — Surażskiego Tomasz *Sałatko-Petryszcze* i Siebieżskiego Ignacy *Francewicz*, sądów powiatowych: assesorowie od wyborów — Lepelskiego Jan *Szymański*, Witebskiego Kazimierz *Bohdanowicz* i Horodeckiego Cezary *Makarewicz*, Newelskiego sekretarz Wincenty *Ulanicki*, Wieliżskiego: naczel. stołów — Jan *Nosowicz* i Mieczysław *Dębiński* i regestrator Bazyli *Rubiec*, i Rzeżyckiego protokolista Kalesanty *Szweryn*, sekretarze: Rzeżyckiéj opieki szlacheckiéj Ambroży *Utkiewicz* i Dynaburskiego strapczego powiatowego Antoni *Weryho* i urzędnik kancellaryjny kancellarji prokurora gubernjalnego Jan *Iwanow;* regestratorami kollegjalnymi, pełniący obowiązek sekretarza Połockiéj opieki szlacheckiéj Zefiryn *Mikucki*, regestrator Dynaburskiego sądu powiatowego Władysław *Kwiatkowski* i kancellarzyści: sądów powiatowych — Lepelskiego Antoni *Ślaski*, Witebskiego Mikołaj *Nowacki* i Andrzéj *Sokołowski*, Dynaburskiego — Juljan *Witkowski* i Kazimierz *Łabuński*, Rzeżyckiego Ludwik *Szadurski* i Połockiego Bolesław *Uliński*, i magistratów miejskich: Witebskiego Grzegorz *Zabłocki* i Siebieżskiego Jan Piotrowski. W wydziale ministerstwa spraw wewnętrznych radzca dworu — Wieliżski sprawnik ziemski, assesor kollegjalny Mikołaj *Wojejkow;* assesorami kollegjalnymi — radzcy honorowi:

XXXV-ое ГОДИЧНОЕ СОБРАНІЕ НѢМЕЦКИХЪ ЕСТЕСТВО-ИСПЫТАТЕЛЕЙ И ВРАЧЕЙ ВЪ КЕНИГСБЕРГѢ ОТЪ 15 по 21 СЕНТ. 1860 г.

Общество нѣмецкихъ естество-испытателей и врачей образовалось въ Лейпцигѣ 18-го сентября 1822 года; небольшое число собравшихся здѣсь ученыхъ составило положенія, коими и до сихъ поръ руководствуется общество и сущность которыхъ заключается въ слѣдующемъ:

Главная цѣль общества — доставить ученымъ возможность личнаго знакомства, столь существенно способствующаго болѣе дружному и быстрому развитію ученой дѣятельности. Собранія общества происходятъ разъ въ годъ, около 18-го сентября, и продолжаются нѣсколько дней. На каждомъ съѣздѣ избирается по большинству голосовъ мѣсто собранія для будущаго года; право голоса какъ въ этомъ, такъ и во всѣхъ другихъ случаяхъ принадлежитъ только наличнымъ членамъ, въ число коихъ можетъ быть принятъ каждый авторъ по предметамъ естественныхъ наукъ; присутствовать же въ собраніяхъ въ качествѣ „участниковъ“ могутъ и тѣ, кои только научно интересуются естествовѣдѣніемъ, или медициною. Два производителя дѣлъ, кои избираются на каждомъ съѣздѣ впередъ для будущаго года и непремѣнно изъ ученыхъ жительствующихъ въ мѣстѣ назначаемаго собранія, принимаютъ на себя всѣ обязанности по устройству и руководству собранія: они распредѣляютъ время и мѣсто засѣданій, равно какъ и самыя занятія; два секретаря ведутъ протоколы, счеты и переписку. Общество не имѣетъ никакой собственности, за исключеніемъ архива. Могущія встрѣтиться небольшія издержки покрываются приношеніями отъ наличныхъ членовъ.

Когда въ 1858 году на послѣднемъ публичномъ засѣданіи общества, собравшагося въ гостепріимной столицѣ великаго герцогства Баденскаго, мѣстомъ будущаго съѣзда на 1859-й годъ былъ избранъ Кенигсбергъ, мнѣ пріятно было думать, что, по близости разстоянія этаго пункта отъ русской границы, многіе изъ нашихъ ученыхъ будутъ имѣть возможность принять участіе въ научныхъ и дружескихъ бесѣдахъ гостепріимныхъ сосѣдей нашихъ, которые такъ опередили насъ въ искусствѣ примирять науку съ жизнію. Опасенія военныхъ событій въ 1859 году, заставили нѣмецкихъ ученыхъ отложить съѣздъ въ Кенигсбергѣ на 1860-й годъ. Настоящее собраніе было однако не столь многочисленно какъ предъидущее — въ самомъ цѣнтрѣ Германіи. Число всѣхъ членовъ собранія простиралось до 160, и число участниковъ до 338, всего 498 и въ этомъ числѣ изъ Россіи и царства Польскаго 19. Между нашими соотечественниками можно встрѣтить представителей почти въ каждомъ отдѣленіи, на которыя раздѣляется общество. Такъ въ Зоологическомъ отдѣленіи участвуетъ профессоръ Кіевскаго университета Кеслеръ, въ отдѣленіи Химіи и Физики профессоръ С.-Петербургскаго технологическаго института Илишъ; въ отдѣленіи астрономіи и чистой математики профессоръ Дерптскаго университета Медлеръ; въ отдѣленіи анатоміи и физіологіи: профессоръ Казанскаго университета Овсянниковъ, профессоры Гойеръ, Шокальскій и Натансонъ изъ Варшавы; въ отдѣленіи медицины Эргартъ профессоръ изъ Кіева и докторъ Смирновъ, редакторъ медицинской газеты, изъ Москвы; въ отдѣленіи хирургіи и офтальмологіи Шымановскій профессоръ изъ Гельсингфорса; въ отдѣленіи Гинекологіи Доцентъ Нейгебауеръ.

Первое общее засѣданіе происходило 16 (4) сентября въ прекрасно декорированной залѣ, принадлежащей частному обществу *Börsenhalle*. По обѣимъ сторонамъ каѳедры, окруженной рѣдкими растеніями и украшенной цвѣтами, видны были 2 бюста: Короля Прусскаго и Принца регента, пьедесталы которыхъ были также убраны цвѣтами. Обширные хоры украшенные разноцвѣтными флагами и гирляндами изъ зелени были переполнены дамами. Собраніе открыто профессоромъ Виттихомъ, вторымъ дѣлопроизводителемъ, возвѣстившимъ печальную вѣсть, уже день передъ тѣмъ облѣтѣвшую и смутившую цѣлый городъ, — о скоропостижной кончинѣ главнаго производителя дѣлъ заслуженнаго профессора Ратке. Собраніе поднялось съ креселъ и въ минутномъ торжественномъ молчаніи выразило уваженіе къ памяти усопшаго, потеря котораго слишкомъ чувствительна для науки. Производитель дѣлъ послѣдняго собранія естество-испытателей въ Карлсруэ, тайный совѣтникъ, профессоръ Эйзенлоръ пригласилъ всѣхъ наличныхъ членовъ и участниковъ оказать послѣднюю честь усопшему — присутствіемъ на похоронахъ. За тѣмъ пр. Виттихъ, заступившій Ратке, прочелъ привѣтственную рѣчь приготовленную послѣднимъ для открытія собранія; а старшій бургомистръ Кенигсберга тайный совѣтникъ Шперлингъ привѣтствовалъ собравшихся гостей отъ имени города.

По прочтеніи статутовъ общества, кои были утверждены безъ измѣненія до будущаго съѣзда, профессоръ Вагнеръ, какъ товарищъ дѣлопроизводителя, сообщилъ о поступившихъ отзывахъ и извѣстіяхъ касающихся собранія и вскрылъ 2 запечатанные конверта, доставленные отъ президента общества Психіатріи и судебной Психологіи, заключавшія имена авторовъ сочиненій, представленныхъ упомянутому обществу на соисканіе преміи, а именно на тему: значеніе опіума при леченіи отъ помѣшательства, при какихъ формахъ болѣзни и въ какомъ количествѣ полезно употребленіе онаго? Докторъ Эрленмейеръ въ Бендорфѣ, близъ Кобленца и докторъ Фоке въ Бременѣ оказались удостоенными награды.

Въ заключеніе перваго общаго засѣданія докторъ Гиршъ прочелъ общедоступное разсужденіе „о народныхъ и мѣстныхъ болѣзняхъ, въ коемъ обратилъ преимущественное вниманіе на вопросъ: появляются ли съ теченіемъ времени *новыя* болѣзни или нѣтъ? Представленные имъ факты кажется подтверждаютъ то мнѣніе, что такихъ болѣзней нѣтъ и что даже холеру нельзя назвать новою болѣзнію, а только ея необыкновенное географическое распространеніе въ послѣднее время. По окончаніи этаго засѣданія, общество раздѣлилось на спеціальные отдѣлы, коимъ предстояло распредѣлить свои занятія на слѣдующіе 4 дня. Эти то частныя засѣданія и составляютъ собственно сущность собраній. Происходящія здѣсь сообщенія о новыхъ открытіяхъ и вообще объ ученыхъ трудахъ наличныхъ членовъ, живой обмѣнъ мнѣній, приводящій иногда къ жаркимъ спорамъ, всего лучше знакомятъ съ современнымъ состояніемъ и направленіемъ ученой дѣятельности и конечно не остаются безъ благодѣтельныхъ послѣдствій.

Первый день собранія былъ заключенъ роскошнымъ обѣдомъ, составленнымъ по подпискѣ членовъ, и происходившимъ въ домѣ занимаемомъ обществомъ, или *ложею*, носящею названіе „мертвой головы.“ Подъ говоръ сотни голосовъ и звуки музыки появлялись и исчезали безчисленныя блюда, наполнялись и осушались несчетные бокалы. Много выпито было тостовъ, многіе выступали съ своими приготовленными или импровизированными спичами и не разъ велась рѣчь о нѣмецкомъ единствѣ, столь близкомъ на словахъ и отдаленномъ на дѣлѣ. Первый тостъ былъ естественнымъ образомъ предложенъ за здоровье короля и принца-регента, который былъ сопровождаемъ единодушнымъ троекратнымъ *hoch!* При этомъ по предложенію профессора Вагнера общество рѣшило послать по телеграфу привѣтствіе принцу регенту.—Отвѣтъ на эту депешу полученный только на слѣдующій день и сообщенный намъ (18-го) 6-го сентября во второмъ общемъ собраніи былъ слѣдующій: „Моя сердечная благодарность обществу естество-испытателей и врачей за полученное вчера поздно вечеромъ привѣтствіе, Виттштокъ 17-го сентября 1860.

Вильгельмъ, *Принцъ Прусскій*.

Долго еще пировали гости, но наконецъ убѣдившись вѣроятно что сѣдалище мертвой головы начинаетъ оказывать таинственное вліяніе и на здоровыя головы самихъ естество испытателей, распрощались до завтра.

(Окончаніе впредь).

Велижскій земскій исправникъ, коллежскій ассесоръ Николай *Воейковъ;* въ коллежскіе ассесоры—титулярные совѣтники: младшій чиновникъ особыхъ порученій при начальникѣ губерніи Петръ *Сушко,* секретарь губернскаго правленія Михаилъ *Якубовскій,* Себежскій земскій исправникъ Евгеній *Брянцевъ,* исправляющіе должности: частнаго пристава Витебской городской полиціи Феликсъ *Мисюро,* и Люцинскаго городничаго Матвѣй *Алферовъ,* и бывшій канцелярскій чиновникъ канцеляріи Витебскаго, Могилевскаго и Смоленскаго генералъ-губернатора Андрей *Копацинскій;* въ титулярные совѣтники—коллежскіе секретари: секретарь губернскаго правленія Іосифъ *Бончъ-Осмоловскій,* Полоцкій земскій исправникъ Александръ *Родкевичъ,* исправляющіе должности: Невельскаго земскаго исправника Иванъ *Крассовскій,* и слѣдственнаго пристава Витебской городской полиціи Петръ *Судзиловскій,* становые приставы уѣздовъ: Рѣжицкаго Павелъ *Ольшевскій,* Полоцкаго Іосифъ *Цимаховичъ,* Велижскаго Адамъ *Морозъ,* и бывшій становый приставъ Невельскаго уѣзда Игнатій *Высоцкій;* въ коллежскіе секретари—губернскіе секретари: столоначальники губернскаго правленія: Степанъ *Коршунъ-Осмоловскій,* и Семенъ *Садовскій,* исправляющій должность Витебскаго земскаго исправника Викентій *Арцишевскій,* земскихъ судовъ: Динабургскаго старшій непремѣнный засѣдатель Генрихъ *Лабунскій,* Полоцкаго исправляющій должность секретаря Викентій *Падеревскій,* секретари: Невельскаго Платонъ *Стрѣльцовъ* и Суражскаго Константинъ *Васютовичъ,* и Лепельскаго сельскій засѣдатель Ѳаддей *Демидецкій-Демидовичъ,* становый приставъ Себежскаго уѣзда Николай *Войно-Оранскій,* исправляющіе должности становыхъ приставовъ уѣздовъ: Витебскаго Игнатій *Рачинскій,* и Лепельскаго Матвѣй *Шостакъ,* и канцелярскіе чиновники канцеляріи начальника губерніи Феликсъ *Сухоцкій,* Павелъ *Оссовскій,* и Николай *Шилингъ;* въ губернскіе секретари—коллежскіе регистраторы: младшій помощникъ правителя канцеляріи начальника губерніи Евгеній *Эйсмонтъ,* губернскаго правленія — исправляющіе должности: помощника старшаго секретаря и начальника ревизіоннаго стола Дмитрій *Фениксъ,* и столоначальниковъ: Станиславъ *Занковичъ* и Іосифъ *Рожновскій,* и помощникъ столоначальника Іосифъ *Ковалевскій,* земскихъ судовъ: Витебскаго старшій непремѣнный засѣдатель Иванъ *Войцеховскій,* и Полоцкаго столоначальникъ Василій *Федоровичъ,* становый приставъ Дриссенскаго уѣзда Болеславъ *Анкудовичъ,* письмоводители: канцеляріи Суражскаго уѣзднаго предводителя дворянства Адамъ *Арциховскій* и становыхъ приставовъ уѣздовъ: Динабургскаго Иванъ *Высоцкій,* Люцинскаго Казиміръ *Главздановичъ,* и Невельскаго Викентій *Парчевскій,* секретари городскихъ думъ: Рѣжицкой Константинъ *Корсакъ,* и Динабургской Иванъ *Слѣдзевскій,* исправляющій должность письмоводителя Полоцкаго городническаго правленія Викторъ *Стукаличъ,* и бывшій корчемный засѣдатель Дриссенскаго земскаго суда Федоръ *Санорскій;* въ коллежскіе регистраторы—помощники столоначальниковъ губернскаго правленія: Даніилъ *Глыбовскій,* и Иванъ *Толстохновъ,* исправляющій должность становаго пристава Динабургскаго уѣзда Николай *Велиховъ,* письмоводители: становыхъ приставовъ уѣздовъ: Витебскаго Петръ *Шостакъ,* и Полоцкаго Октавій *Блажевичъ,* и канцеляріи Велижскаго уѣзднаго предводителя дворянства Эдуардъ *Ромашко,* канцелярскіе служители: канцеляріи начальника губерніи Антонъ *Якубовскій,* губернскаго правленія: Антонъ *Соколовскій,* Николай *Уверскій,* Альфонсъ *Рамшо-Карвецкій,* и Зенонъ *Жижемскій,* канцелярій уѣздныхъ предводителей дворянства: Городецкаго Борисъ *фонъ-Данненштернъ,* и Велижскаго Иванъ *Креницынъ,* земскихъ судовъ: Городецкаго Семенъ *Альхимовичъ,* Суражскаго Михаилъ *Новацкій,* и Витебскаго Феликсъ *Топчевскій,* и городническихъ правленій: Городецкаго Андрей *Шавельскій,* и Люцинскаго Антонъ *Гуторовичъ.*

ВИЛЬНО.

Г. Попечитель Виленскаго учебнаго округа генералъ-лейтенантъ баронъ Егоръ Петровичъ *Врангель* возвратился изъ Бѣлостока.

młódszy urzędnik do szczególnych poleceń przy naczelniku gubernji Piotr *Suszko,* sekretarz rządu gubernjalnego Michał *Jakóbowski,* Siebieżski sprawnik ziemski Eugenjusz *Briańcew,* pełniący obowiązki — majora Witebskiéj policji miejskiéj Feliks *Misiuro* i horodniczego Lucyńskiego Maciéj *Alferow* i były urzędnik kancellaryjny kancellarji Witebskiego, Mohylewskiego i Smoleńskiego jenerał-gubernatora Andrzej *Kopacyński;* radzcami honorowymi—sekretarze kollegjalni: sekretarz rządu gubernjalnego Józefa *Bończa-Osmołowski,* Połocki sprawnik ziemski Aleksander *Rodkiewicz,* pełniący obowiązki — Newelskiego sprawnika ziemskiego Jan *Krassowski* i śledczego assesora Witebskiéj policji miejskiéj Piotr *Sudziłowski,* assesorowie powiatów: Rzeżyckiego Paweł *Olszewski,* Połockiego Józef *Cimachowicz,* Wieliżskiego Adam *Moroz* i były assesor powiatu Newelskiego Ignacy *Wysocki;* sekretarzami kollegjalnymi—sekretarze gubernjalni: naczelnicy stołów rządu gubernjalnego — Stefan *Korszun-Osmołowski* i Symon *Sadowski,* pełniący obowiązek Witebskiego sprawnika ziemskiego Wincenty *Arciszewski;* sądów ziemskich: Dynaburskiego starszy assesor zasiadający Henryk *Łabuński,* Połockiego, pełniący obowiązek sekretarza Wincenty *Paderewski,* sekretarze — Newelskiego Plato *Strelcow,* i Surażskiego Konstanty *Wasiutowicz* i Lepelskiego assesor włościański Tadeusz *Demidecki-Demidowicz,* assesor powiatu Siebieżskiego Mikołaj *Wojno-Orański,* pełniący obowiązki assesorów powiatów: Witebskiego Ignacy *Raczyński* i Lepelskiego Mateusz *Szostak* i urzędnicy kancellaryjni kancellarji naczelnika gubernji—Feliks *Suchocki,* Paweł *Ossowski* i Mikołaj *Szylling;* sekretarzami gubernjalnymi—regestratorowie kollegjalni: młódszy pomocnik rządzcy kancelarji naczelnika gubernji Eugeniusz *Ejśmont,* rządu gubernjalnego — pełniący obowiązki: pomocnika starszego sekretarza i naczelnika stołu rewizyjnego Dymitr *Feniks* i stołonaczelnikow—Stanisław *Zankowicz,* i Józef *Rożnowski* i pomocnik naczelnika stołu Józef *Kowalewski,* sądów ziemskich: witebskiego starszy assesor zasiadający Jan *Wojciechowski* i Połockiego naczelnik stołu Bazyli *Fiedorowicz,* assesor stanowy powiatu Drysseńskiego Bolesław *Ankudowicz,* sekretarze — kancellaryi Surażskiego marszałka powiatowego Adam *Arcichowski* i assesorów stanowych, powiatów: Dynaburskiego, Jan *Wysocki,* Lucyńskiego Kazimierz *Hławzdanowicz* i Newelskiego Wincenty *Parczewski,* sekretarze rad miejskich — Rzeżyckiéj Konstanty *Korsak* dynaburskiéj Jan *Sledziewski,* pełniący obowiązek sekretarza Połockiego zarządu horodniczowskiego Wiktor *Stukalicz* i były assesor przemytniczy Dryssenskiego sądu ziemskiego Teodor *Sanorski;* regestratorami kollegialnymi—pomocnicy stołonaczelników rządu gubernjalnego: Daniel *Hłybowski* i Jan *Tołstochnow,* pełniący obowiązek assesora stanowego Dynaburskiego powiatu Mikołaj *Welichow,* sekretarze stanowych assesorów powiatów: witebskiego Piotr *Szostak* i Połockiego Oktawjusz *Błażewicz* i kancellaryi wieliżskiego marszałka powiatowego Edward *Romaszko,* kancelarzyści—kancellaryi naczelnika gubernji Antoni *Jakubowski,* rządu gubernjalnego: Antoni *Sokołowski,* Mikołaj *Uwerski,* Alfons *Ramszo-Karwecki* i Zenon *Żyżemski,* kancellarji marszałków powiatowych—Horodeckiego Borys *von Danenstern* Wieliżskiego Jan *Krenicyn,* sądow ziemskich: Horodeckiego Symon *Alchimowicz,* Surażskiego Michał *Nowacki* i witebskiego Feliks *Topczewski* i zarządów horodniczowskich—Horodeckiego Andrzej *Szawelski* i Lucyńskiego Antoni *Hutorowicz.*

WILNO.

JW. Kurator okręgu naukowego Wileńskiego jenerał-porucznik baron *J. Wrangiel,* powrócił z Białegostoku.

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

POGLĄD OGÓLNY.

Dziś we wtorek, dnia 2 października (n. s.) otwiera się parlament Turyński. Jak niegdyś na brzegach Troi, w obec królów i kwiatu rycerstwa, stanęli na sąd o zbroję Achillesa, mąż rady Ulysses i mąż miecza Ajaks, tak i dziś wystąpią na sąd królów i narodów Europy, a głównie na sąd ludu włoskiego, Cavour i Garibaldi. Rzeczy złym trybem iść poczynają; dotąd śród wstrząśnień ludowych, śród łoskotu walących się tronów włoskich, uszanowanie dla dobrowolnie wybranéj władzy, posłuszeństwo dla Wiktora Emmanuela, uległość dla takich ludzi, jak Ricasoli i Farini, nadawały ruchowi Włoskiemu znamiona porządku i umiarkowania, a ludność zaleciła się przed Europą tak wysokiemi przymiotami dojrzałości, że rządy domniemaném przyzwoleniem zdawały się zgadzać na ich połączenie z Piemontem. Hr. Cavour ściśle przestrzegał wykonania praw międzynarodowych i prócz Austrji, ze wszystkiemi dworami stosunki polityczne na przyjaznéj stopie utrzymał. Ztąd też porządek społeczny nigdzie w państwach Wiktora Emmanuela nie był zachwiany; religja, mimo klątwę z Watykanu rzuconą, szanowana; życie wewnętrzne płynęło zwykłym biegiem; bezpieczeństwo osób i własności zupełne; Europa miała rękojmię, że zbawcze zasady monarchiczne ostoją się w całéj swéj mocy i że hydra rewolucji nie podniesie głowy. To przekonanie było tak powszechne, że gdy Garibaldi nadzwyczajną wyprawę swoję przedsięwziął, Europa sądziła, że po zwalczeniu sił neapolitańskich, głosowanie dolę kraju ustali i wnet rząd piemoncki rozciągnie nad Włochami południowemi swą opiekuńczą władzę, a ocalając społeczność od wstrząśnień, ostateczne rozstrzygnienie sprawy Włoskiéj odda na wyrok wielkich mocarstw, dla wprowadzenia ludu włoskiego do politycznéj europejskiéj rodziny. Tymczasem niesłychane i wszelkie nadzieje przechodzące powodzenie Garibaldiego, zwichnęło go w dążeniach, uczyniło głuchym na rady Anglji i Francji, niepoSłusznym na głos dotąd uwielbianego przez siebie króla, a pochopnym do przyjmowania rad Mazziniego lub jego adeptów. Skutki tego zgubnego kierunku już są widoczne. Wichrzyciele rewolucyjni czują instynktowy wstręt do wojska; zawsze tak było, że po ujęciu choć na chwilę władzy, śpieszyli się zwątlić je lub rozwiązać, snadź lękając się, aby to dzielne narzędzie porządku społecznego nie przywiodło ich do karbów uległości prawu, dla tego też poradzili Garibaldiemu wojsko lądowe i morskie neapolitańskie rozwiązać, zostawując pułkom i osadom okrętowym wolność połączenia się z jego ochotnikami lub rozejścia się do domu. Niezmierna większość to ostatnie obrała i już zgubne skutki tego nieprzebaczonego błędu, rozwinęły się w całéj potędze. Statki neapolitańskie stoją nieczynne u brzegów próżne majtków; żołnierze rozbiegli się do domowych zagród, lecz próżnowanie i niedostatek połączą ich wkrótce w rozbójnicze bandy, w obyczajach i podaniach południowego ludu włoskiego mające tyle przykładów. Spokojność więc kraju silnie jest zagrożona, a tymczasem po miastach objawy rozprzężenia społecznego, w straszliwéj występują postaci. W samym Neapolu, rzecz nigdzie nie widziana, kapłani odbiegają ołtarzów, zakonnicy rzucają klasztory i łączą się w potworną zgraję zbrojną, którą księżym bataljonem nazwali. Ta bezbożna tłuszcza ma walczyć pod chorągwiami Garibaldiego, a mnich Gavazzi, na rynkach stolicy bezkarnie zagrzewa do obalenia powagi kościoła, do wyrzeczenia się spowiedzi i modlitwy, rzuca klątwę na papieża i na arcybiskupa. Odurzone tem zuchwalstwem tłumy, własnym uszom niewierząc, przysłuchują się tym potwornym naukom i piją sercami jad skażenia i fałszu. Zgroza przenika na myśl o nieszczęsnych owocach, jakie z tego zasiewu zbierać przyjdzie! Garibaldi, jakby nic nieprzewidywał następstw, boleje nad szerzącym się wszędzie nieładem, szukać środka w powierzeniu władzy ludziom, których światło rozumu i prawość życia wziętością otoczyły, ale skoro tacy ludzie, jak Depretis, Pallavicino-Trivulzio, Scialoja i inni przezeń wezwani, oświadczyli, że pierwszym krokiem do przywrócenia porządku być powinien rozkaz połączenia Włoch południowych z Piemontem, wnet republikanccy rajcy Garibaldiego, straszą go, że Cavour ująwszy władzę, sprawę Włoską podług wymagań dyplomacji poprowadzi, Garibaldiemu zaś nic innego nie pozostanie, jak spodlić się niewolniczém

---

ОТРЫВОКЪ ИЗЪ ПОѢЗДКИ ВЪ ГРОДНЕНСКУЮ ГУБЕРНІЮ.

(*Статья Павла Кукольника*).

(*Продолженіе*).

Переночевавъ у инспектора гимназіи, я на другой день утромъ отправился взглянуть на одинъ изъ древнѣйшихъ памятниковъ христіанства въ Литвѣ—Коложскую церковь.— Правда, что во время построенія церкви страна эта непринадлежала еще Литвѣ. Она населена была Русскими и управляема князьями династіи св. Владиміра. Церковь посвящена была во имя св. Бориса и Глѣба, а потому нѣкоторые по догадкамъ приписываютъ построеніе ея Всеволоду Давидовичу, зятю Владиміра Мономаха, умершему въ 1142 г. имѣвшему двухъ сыновей Бориса и Глѣба. Нашествіе Татаръ было причиною разоренія города и опустошенія окрестной страны.— Литовцы заняли пустую землю и возобновили городъ, который сохранилъ свое имя до нашихъ временъ. — Витовтъ отнялъ у Псковитянъ пригородъ Коложе въ 1405 году, вывелъ оттуда 11 т. жителей и поселилъ ихъ на берегу Нѣмана, около того мѣста, гдѣ находилась церковь св. Бориса и Глѣба.— Можетъ быть новые переселенцы желая сохранить память о мѣстѣ своего происхожденія прозвали это мѣсто Коложею, отъ чего и церковь названа Коложскою.

Прибывъ на мѣсто я былъ восхищенъ красотою мѣстоположенія и великолѣпнымъ видомъ на Нѣманъ и противоположный его берегъ. Но церковь.... увы! она въ полномъ значеніи этого слова стоитъ надъ пропастью, въ которую каждую минуту готова низринуться. 20 л. тому назадъ еще нѣсколько человѣкъ могли свободно проходить вокругъ ея. Ежегодныя наводненія подмывали каждый разъ болѣе и болѣе берегъ, который осыпываясь постоянно открывалъ снизу основанія церкви. Въ 1853 г. стѣна обращенная къ Нѣману рухнула и изчезла въ водахъ его. Такая же участь ожидаетъ неминуемо и другія три стѣны памятника противившагося около 800 лѣтъ дѣйствію все истребляющаго времени. А что всего грустнѣе, нѣтъ никакой возможности предупредить это разрушеніе. Берегъ высокъ, крутъ и почти перпендикуляренъ въ этомъ мѣстѣ.— Никакія человѣческія усилія не поддержатъ погибающаго зданія и никакой умъ не въ состояніи изобрѣсти средствъ къ обузданію дѣйствій наводненія.

На сѣверо—западъ отъ Коложской церкви возвышается отдѣленный отъ берега холмъ, на которомъ, по всей вѣроятности построенъ былъ замокъ, въ которомъ послѣдній Гродненскій князь Рюрикова поколѣнія, съ мужествомъ, но безъ надежды, противупоставлялъ отчаянныя усилія натиску наѣздниковъ, и со всѣми своими храбрыми сподвижниками погребенъ подъ пепломъ и развалинами своей столицы.

Это мѣсто пробудило бы въ душѣ моей много воспоминаній, которыми я бы охотно подѣлился съ благосклонными читателями; но я долженъ былъ спѣшить въ городъ, гдѣ я присутствовалъ при осмотрѣ двукласнаго училища еврейскихъ дѣвицъ.

Недумайте, чтобы это былъ предметъ не заслуживающій особеннаго вниманія.— Я пробылъ болѣе часу въ училищѣ и вынесъ оттуда самыя пріятныя ощущенія.— Досихъ поръ въ понятіяхъ моихъ, все, что носило печать Еврейскаго, соединено было нераздѣльно съ безвкусіемъ, грязью и удушливымъ воздухомъ.— Но войдя въ училище я удивленъ былъ чистотою комнатъ, приличіемъ мебели и опрятностью одежды воспитанницъ. Нельзя неудивляться и вмѣстѣ съ тѣмъ непожалѣть отъ души объ упрямомъ фанатизмѣ Евреевъ обезображивающихъ бѣдное свое поколѣніе отвратительными лохмотьями и уродливыми произведеніями своего безвкусія. Можно было смотрѣть даже съ нѣкоторымъ удовольствіемъ нарядъ молодыхъ дѣвушекъ, у которыхъ чистое и опрятное платье, гладко причесанные волосы, преобразили физіогномію и такъ сказать стерли типъ вовсе невозбуждающій сочувствія; тогда какъ еслибъ этихъ же самыхъ дѣвицъ, человѣкъ со вкусомъ встрѣтилъ на улицѣ въ національномъ ихъ костюмѣ, вѣрно неостановилъ бы на нихъ своего взора, а можетъ быть и отворотился бы отъ нихъ. Но это дѣло стороннее; займемся важнѣйшимъ.

Началось испытаніе. Мы разсматривали образчики чистописанія, и нашли ихъ довольно удовлетворительными, въ особенности если принять въ соображеніе, что это были плоды трудовъ дѣтей отъ 8 до 12 лѣтъ.— Началось чтеніе. Свобода и правильность произношенія заслужили справедливую похвалу.— Что меня вполнѣ удивило, это грамматическій разборъ. Дѣти писали на доскѣ по диктовкѣ, исправляли сами свои погрѣшности въ правописаніи, которыхъ сначала незамѣтили. Когда же дошло до опредѣленія каждой части рѣчи, числа, падежа, степени сравненія, и спряженія, отвѣты ихъ были такъ вѣрны, они объяснялись съ такою непринужденностію и съ такою увѣренностію въ себѣ, что подобный отвѣтъ сдѣлалъбы честь лучшему гимназисту, обучающемуся грамматикѣ. Изъ восьми дѣвицъ, которыя вызываемы были къ доскѣ на угадъ, ни одна не только не сдѣлала ошибки въ грамматическомъ разборѣ, но даже неостановилась на минуту съ отвѣтомъ.

Въ ариѳметикѣ дѣти показали такіе же успѣхи какъ и въ грамматикѣ. Многія задачи рѣшаемы были ими на изусть, неприближаясь къ доскѣ.

Этотъ маленькій образчикъ могъ уже открыть глаза Евреямъ, и доказать имъ какія неисчислимыя выгоды можетъ доставить ихъ поколѣнію правильное образованіе.— Но допуститъ ли къ тому закоренѣлое ожесточеніе фанатиковъ, кои по словамъ одного изъ ихъ же соотечественниковъ „подобно отчаянному больному, со стиснутыми зубами, отвергаютъ цѣлебныя капли просвѣщенія?“

Мы выѣхали изъ Гродна въ тотъ же день въ 2 часа по полудни и направили путь къ Бѣлостоку, въ которомъ я также небылъ 15 лѣтъ. Оставивъ за собой живописныя берега Нѣмана, мы не встрѣчали ничего, что моглобы на нѣсколько минутъ обратить на себя наше вниманіе.— Но вотъ Соколка, на половинѣ дороги отъ Гродна до Бѣлостока. Я бы необратилъ на нее никакого вниманія, еслибъ невозбудила во мнѣ удивленія и даже восхищенія, прекрасная, каменная, пятиглавая православная церковь,— истинная прелесть въ своемъ родѣ. Я замѣтилъ ее издалека, любовался ею болѣе и болѣе, по мѣрѣ приближенія; а остановясь передъ нею осматривалъ ее болѣе получаса съ такимъ наслажденіемъ, какого я давно не ощущалъ при видѣ геніяльныхъ архитектоническихъ произведеній.— Неоспоримый признакъ генія, когда онъ произведеніемъ своимъ оставляетъ на долго пріятное ощущеніе въ нашемъ сердцѣ. Церковь эта была у меня передъ глазами въ продолженіи нѣсколькихъ дней, а возвращаясь назадъ въ Гродно я приближался къ ней съ нетерпѣніемъ, а удалялся съ грустію.

Проэктъ этой церкви составленъ и исполненъ академикомъ Чагинымъ въ 1852 году. Каменныя стѣны церкви, въ 1 аршинъ толщиною, расположены въ видѣ правильной звѣзды, такъ, что стѣны удерживаютъ своды и четыре каменные купола діаметромъ въ 4 аршина каждый. Такое расположеніе стѣнъ дѣлаетъ значительный упоръ распору аркъ и съ легкостію держитъ купола. Смѣлый помыселъ архитектора Чагина нашелъ сильныхъ противниковъ, утверждавшихъ, что стѣны эти невыдержатъ напора аркъ и куполовъ. Но вотъ уже прошло 8 лѣтъ со времени окончанія церкви и ни одна самомалѣйшая трещина не оправдала возраженій противниковъ даровитаго художника.

Имъ же, академикомъ Чагинымъ построено вблизи Соколки прекрасное каменное зданіе, въ которомъ помѣщается писарское Егерское училище; но я немогъ размотрѣть его по причинѣ поздняго времени. Мы прибыли въ Соколку уже по захожденіи солнца.

(*Окончаніе впредъ*).

posłuszeństwem lub zhańbić piętnem buntownika. Przerażony jego umysł taką przyszłością, na niczem pewnem stanąć nieśmie i ztąd to te ciągłe zmiany prodyktatorów i ministrów, będące niezbitym dowodem chwiania się i niestateczności władzy. Lud ufność w niéj tracić poczyna i z rozpaczy rzucić się w najokropniejsze zboczenia może. Wśród tego społecznego rozprzężenia, król Franciszek II siły swe krzepi: jenerał Ulloa, wsławiony obrońca Wenecji pod wiekopomnym Danielem Maninem, został w Gaecie ministrem wojny i obrońców sprawy królewskiéj w karności i porządku trzyma. Zapewne klęska Lamoriciera zachwiać musiała nadzieje królewskie, ale widmo anarchji, idące w ślad za chorągwiami garibaldowskich ochotników, jest silnym przymierzeńcem już runącéj Burbońskiéj sprawy. Czytelnicy nasi znajdą w dzisiejszym Kurjerze list hr. Cavour i odpowiedź nań kardynała Antonellego. Mimo cierpkie, a nawet złém wychowaniem trącące wyrazy téj odpowiedzi; przyznać należy, że kardynał-sekretarz stanu ma zupełną słuszność; ale rząd piemoncki był postawiony na dziwném rozdrożu: musiał albo rozkazać wojskom swoim wtargnąć do państw papieskich, albo dopuścić, żeby ochotnicy Garibaldiego rzucili się na Rzym i wojnę z Francją wywołali. Stanowczy krok Wiktora Emmanuela w obec prawa narodów usprawiedliwić się nieda, ale w obec nieuchronnéj konieczności zapobieżenia długiej wojnie i obfitemu rozlewowi krwi ludzkiéj, ścierpianym być musi jak każdy wybor z dwojga złego, mniejszego nieszczęścia.

Owóż najważniejsze żywotne przedmioty doli włoskiej, pójdą na sąd przedstawicieli ludu; lecz niewiadomo, jak wyrok ich wypadnie i czy przez strony szanowanym będzie, a tymczasem wojska piemonckie niszczą drużyny niedobitków papieskich i za granice Włoch ich wysyłają. Rząd piemoncki dał dowod właściwego sobie umiarkowania, kiedy jenerała Schmidta przewódcę rzezi peruzkiéj, od zemsty ludu osłonił i do Genewy spokojnie odwieźć kazał.

Dobywanie Ankony przeciągnąć się jeszcze może, chyba że kardynał Antonelli, uznawszy bezskuteczność oporu oszczędzenia majątku i życia mieszkańców, nie rozkaże jenerałowi Lamoricière zaniechać obrony.

We Francji, za powrotem cesarza, obudzi się zapewne nowe polityczne życie, nowe usiłowania do utrzymania pokoju. Piękne słowa wyrzeczone przez Napoleona w Algierze, że zadaniem cywilizacji jest: pracować nad dobrym bytem społeczeństw, wysoko cenić życie człowieka, ale za najwyższe dobro poczytywać moralne jego udoskonalenie, bogdajby stały się powszechnem godłem Europy!

WŁOCHY.

PIEMONT. Turyn, *18 września.* Stronnictwo bezpośredniego połączenia Sycylji z Piemontem, używa wszelkich środków do osiągnienia tego celu. Wiadomo, że pan Depretis osobiście udawał się do Garibaldiego dla wyjednania rozkazu na zwołanie ludowego zgromadzenia. Krok ten był bezskuteczny; dyktator uporczywie odmówił w tym czasie zasięgnienia zdań ludu. Po téj odmowie pan Depretis żądał uwolnienia od urzędu prodyktatora, co mu też udzielono. Wszakże stronicy połączenia nie poczytują się za zwyciężonych i słychać, że deputacja, złożona ze znamienitości Sycylijskich, udaje się do Turynu z prośbą do króla Wiktora-Emmanuela o przedsięwzięcie środków do położenia końca anormalnemu stanowi, w jakim się dziś wyspa znajduje.

Dziennik turyński *Narodowości* toż samo donosi. Do dnia 17 nie otrzymano żadnéj ważniejszéj wiadomości z teatru wojny; oznajmiono tylko i na nieszczęście ta wieść zdaje się być pewną, że straty wojska piemonckiego pod Peruzą były nierównie większe od podanych urzędowie. Twierdzą, że margrabia Pallavicino przyjął miejsce prodyktatora neapolitańskiego tylko warunkowo i zastrzegając zbadanie przez siebie istotnego stanu kraju przed ostatecznem objęciem tak drażliwego urzędu. Ksiądz *Bella,* o którym mówiono, że odjechał do Bawarji, znajdował się jeszcze dnia 17 w Turynie i jak wnoszą, uda się nie do Niemiec ale do Wenecji.

Dziennik *Nazione* pisze: Pułkownik brygadjer Piotr Balzani przybył z Neapolu do Florencji, ze szczególnem poruczeniem dyktatora: utworzenia nowego oddziału ochotników, z żołnierzy dziewiątéj dywizji, którym już czas służby upływa, zapewniają jednak, że pułkownik Balzani znalazł przeszkody do wykonania tego poruczenia, gdyż rząd królewski ogłosił dekret, zawieszający zupełne uwalniania z pod chorągwi.

Podług ostatnich wiadomości jenerał Lamoricière, który wyruszył ze Spoleto w kierunku granicy neapolitańskiéj, przez śmiały zwrót stanął znowu w Maceracie i miał zająć, między tem ostatniem miastem a Ankoną, bardzo silne strategiczne stanowisko. Stoczenie przezeń bitwy zdaje się być niezwłócznem. Zapewniają téż, że nim Piemontczycy przybyli, zdołał opatrzyć żywnością Ankonę i wprowadzić do niéj dostateczną ilość wojska do wytrzymania oblężenia, gdy tymczasem sam obrótami swojemi nękać będzie oblegających; ze swojéj strony Piemontczycy zdają się chcieć zebrać przeciw niemu przeważne siły.

Dnia 18 września. Baron Talleyrand znajduje się jeszcze w Turynie, chociaż już wszystkich pożegnał. Wyjeżdża dopiero jutro wieczorem do Paryża; pod jego nieobecność hr. Rayneval załatwiać będzie sprawy legacji. Minister Piemoncki, pan Nigra, tylko na żądanie pana Thouvenel opuści Paryż. Wiadomości z Neapolu są zatrważające. Pan Depretis nic nie sprawił u dyktatora, który oświadczył, że naród Włoski zjednoczy się w Rzymie, po zniesieniu tam tyraństwa księży. Pan Depretis oświadcza, że Garibaldi jest potokiem, któremu oprzeć się niepodobna i rzeczywiście sam zaniechał opierać się jemu, bo oświadczywszy, że, w razie niepowodzenia, złoży swój urząd, wszystko zdaje się wróżyć, że pozostanie na miejscu prodyktatorem w Palermo. Margrabia Pallavicino dziś rano wyjechał do Neapolu. Niepodobna mianowania go prodyktatorem brać za rzeczywiste, gdyż pan Cataneo, który miał udać się do Londynu, przeznaczony jest na objęcie urzędu jeneralnego sekretarza prodyktatury, co ma znaczyć, że prawdziwym prodyktatorem będzie pan Cataneo, republikanin, federalista. Aby dać wyobrażenie o politycznych przekonaniach nowego sekretarza, dosyć będzie przypomnieć, iż wybrany na deputowanego do turyńskiego parlamentu, nie przyjął w nim miejsca, aby nie przysiądz królowi i statutowi obowiązującemu w kraju. Trudno taić, że ten stan rzeczy jest bardzo groźny, porządne działanie władzy, złożonéj z tak sprzecznych pierwiastków, jest niepodobne. Jakby dla zwiększenia kłopotów obecnéj chwili, Garibaldi pouwalniał ze służby wszystkich żołnierzy lądowych i morskich; 100,000 ludzi rzuciło się więc na prowincje; część ich zawiązawszy bandy zbójeckie, roznoszą postrach po kraju. Admirał Persano, dla braku majtków, mógł wziąść z sobą pod Ankonę, tylko mały neapolitański parostatek *la Saetta.* Tymczasem król neapolitański schronił się do Gaety, otoczony 25,000 wiernego sobie wojska. Lamoricière, nie mogąc dostać się do Ankony przez Fermo, zamierza posunąć się ku Gaecie; a gdy nieład przerazi umysły ogółu, król usiłować będzie wrócić do Neapolu. Oto, co stanowi niebezpieczeństwo położenia, którego Garibaldi, upojony zwycięztwem, nie widzi. Gabinet, jak już o tém doniesiono, zwołał parlament na dzień 2 października. Jeżeli okoliczności wymagać tego będą, zażąda nieograniczonéj władzy; wątpić nie należy, że ją otrzyma. Gabinet teraźniejszy potrzebuje koniecznie poparcia parlamentu w zastosowaniu polityki, która może mu wskazać inną drogę postępowania, od téj, jaką wybrał Garibaldi. Hr. Vimercati, dawniejszy officer ordynansowy królewski, będzie wysłany z odpowiedzią Wiktora-Emmanuela do dyktatora. Hr. Syrakuzy pojechał do Paryża. Jenerał Schmidt, sprawca rzezi w Peruzie, wzięty w niewolę przez jenerała Fanti, przywieziony dziś do Turynu.

Dziennik rozpraw ocenia skutki otrzymanego zwycięztwa przez jenerała Cialdini, tudzież działań w Neapolu stronnictwa, któremu udało się opanować umysł dyktatora.

Zwycięztwo jenerała Cialdini pod *Castelfidardo* rozstrzyga dolę państwa kościelnego i czyni położenie króla Franciszka II najniebezpieczniejszém. Drogi otworzyły się we wszystkich kierunkach dla wojsk piemonckich. Wczoraj d. 19 jenerał Cialdini przeniosł swą główną kwaterę do Tolentino, za Maceratą, na drodze z Ankony do Spoleto. Terni, blizko Spoleto, powstało. Orvieto już dawniéj toż uczyniło. Kapitulacja Spoletańska, oznajmiona przed wczoraj z niejaką wątpliwością, nie jest odwołaną i zapewniają, że jenerał Fanti przybył do Foligno. Wojska piemonckie, podług słów naszego turyńskiego korrespondenta, pomkną się aż do granicy neapolitańskiéj; otrzymały wyraźny rozkaz zajęcia między rzeczoną granicą a Rzymem miasta Frosinone i Velletri, aby były w gotowości, w razie potrzeby, stanąć między Garibaldim i załogą francuzką znajdującą się w Rzymie. Ta ostatnia ostróżność objaśnia i obawy hrabiego Cavour i konieczność ostatecznéj walki, do któréj będzie może zmuszony wystąpić. Zaiste, polityka przeciwna połączeniu, poniosła pod Castelfidardo cios równie ciężki, jak cios zadany rządowi papieskiemu i królowi neapolitańskiemu. Agienci pp. Crispi i Bertani nie będą już mogli chełpić się, że oni jedni przedstawiają stronnictwo działania; urok zwycięztwa już nie ich jednych opromienia; wszakże po odbyciu tryumfalnego pochodu z Palermo do Neapolu, nie zgodzą się na wydarcie sobie kierunku sprawy włoskiéj. Panują nad Garibaldim, którego hr. Cavour nadaremnie usiłował wyrwać z pod ich wpływu. W Turynie nie wątpią o cudackim liście, pisanym jakoby przez dyktatora do króla, żądającym oddalenia trzech ministrów: pp. Cavour, Farini i Fanti. Niema potrzeby mówić o wrażeniu, jakie ten krok sprawił w wyższych Włoszech; w Neapolu wnet po ogłoszeniu listu do Palermitanów, kursa, które podniosły się były na wiadomość o wyjeździe królewskim, natychmiast znacznie spadły. Największa liczba dzienników neapolitańskich, począwszy od dziennika *Italia,* dawniejszego organu króla Franciszka II, aż do dziennika *Nazionale,* niegdyś tak zawziętego na burbońską dynastję, nie mogą wstrzymać się, mimo cały zapał dla Garibaldiego, od wyrażenia mniéj lub więcéj trwożliwego niespokojności, jaką nabawia ich wybor takich ludzi jak Bertani. O Sycylji mało wiemy, ale i tam obawy i niecierpliwość rozwiązania szerzy się, ponieważ dziennik urzędowy sądził być obowiązkiem uwiadomić, że powszechność jest mocno zakłopotaną, a więc doradza jéj zwykły spokój więcéj niż kiedykolwiek potrzebny, oraz nieograniczoną ufność w dostojnym dyktatorze. Czyż by to miało być prawdą, o czém zapewnia nasz korrespondent neapolitański, wbrew przeciwnym twierdzeniom naszego korrespondenta turyńskiego, że Garibaldi pozwolił nakoniec panu Depretis zwołać sejmiki? Rzecz to jeszcze nie wyjaśniona. Z drugiéj strony, list pisany przez naocznego świadka do dziennika *la Perseveranza,* opowiada, że w Messynie krążyła prośba za połączeniem około 8 września, i że tysiące podpisów już ją okrywały, gdy zagorzalcy rzucili się na obnoszących też prośbę i bezkarnie poszarpali ją w kawałki. Podług tejże korrespondencji, Crispi przed opuszczeniem Palermo, miał powiedzieć: że Sycylja i Neapol nie są dwiema tak błahemi cząstkami Włoch, aby miały przyłączać się do Piemontu; jako państwa wolne zaproszą Piemont do połączenia się z sobą. Czy te słowa są prawdziwe, czy zmyślone, zawsze odbijają rozumowania z jakiemi przeciwnicy połączenia występują w swoich dziennikach. Pochopni do oskarżania o niewdzięczność względem dyktatora tych, którzy, wyzwoleni jego męztwem, chcieliby połączyć się z Piemontem, nim wybije godzina przezeń naznaczona,—utrzymują, że królestwo tak wielkie jak neapolitańskie, mające liczne wojsko i porządną flotę, nie może bezwarunkowo wyrzec się swéj samoistności na korzyść państwa nierównie mniejszego, że w Neapolu organizacja administracyjna jest wyborna i że pod tym względem Piemont mógłby raczéj brać niż dawać przykłady. Na co dzienniki wyższych Włoch odpowiadają z wielkiem do prawdy podobieństwem. Nie o to chodzi, czy w Neapolu i Sycylji organizacja jest wyborna, bo Crispi i jego towarzysze wszystko rozprzęgli. W rzeczy saméj majtków już niema, rozbiegli się od czasu wejścia Garibaldiego do Neapolu. *Perseveranza* mediolańska gorzko narzeka, że Cosenz, zamiast zwołania pod chorągwie żołnierzy Franciszka II, którzy rozeszli się bez pozwolenia, dozwolił zniknąć w swém ręku wojsku wczoraj jeszcze tak kwitnącemu i które mogło być tak pomocnem w wojnie z cudzoziemcami, a którego zaledwie kadry tylko pozostały. Zginęło ono w jednéj chwili, tak dalece, że miesiące, a może lata, nie wystarczą na jego wskrzeszenie. Oto są wzajemne zarzuty dwóch stronnictw, które doszły do tego stopnia, iż jedno nie oszczędza już drugiego.

Dziennik *Constitutionnel* otrzymał z Turynu pod dniem 18 września następną wiadomość: Kapitan *Trecchi* odjechał do Neapolu z odpowiedzią królewską na list Garibaldiego. Król odpisał, nieradząc się ministrów, bo chodziło o szczegóły ściągające się do nich osobiście. Odpowiedź ta zupełnie ocala godność korony. Wiktor-Emmanuel przemawia w niéj językiem panującego, słusznie obrażonego w miłości własnéj, jako człowieka i króla. Przypomina, że zawsze umiał opierać się wrażeniom i wpływom państw obcych, nawet wtenczas, kiedy groziły; tém bardziéj oświadcza, że nie ulegnie tak dziwnym roszczeniom człowieka, którego zdaje się, że powodzenie zbłąkało. Niewiadomo, jaki skutek wywrze odpowiedź królewska. Jeżeli Garibaldi trwać zechce w swoich zamiarach i jeżeli napadnie na Rzym podczas znajdowania się tam papieża i Francuzów, rząd królewski, bądź co bądź odeprze ten napad spólnie ze swoimi sprzymierzeńcami. Król Wiktor-Emmanuel stanął na czele ruchu włoskiego, aby opanować i poskromić rewolucję, nie zaś aby jéj dopomagać. Rząd piemoncki liczy z niecierpliwością dni, które jeszcze pozostają do przebycia przed zebraniem się parlamentu; spodziewa się zaczerpnąć w głosach przedstawicieli narodu nowe siły do popierania polityki, jakiéj może chwycił się nieco skwapliwie. Uchwała ufności, któréj żądać będzie od izb, umocni ministerstwo przeciw sektom politycznym i przeciw niesłycha-

---

KILKA SŁÓW O KREDYCIE ZIEMSKIM.

(Dalszy ciąg ob. N. 73).

Gdyśmy kilka razy wspomnieli o handlowéj wartości ziemi, gdyśmy powiedzieli, że wartość tę, zależącą od wielu rozmaitych okoliczności, w interesie kredytu wypada znać jak można najdokładniéj, powiedzmyż teraz co trzeba rozumieć pod imieniem wartości handlowéj jakiego bądź przedmiotu, a także zobaczmy czy można znać zawsze i dokładnie handlową wartość ziemi—Pod imieniem wartości handlowéj (valeur en échange) jakiego bądź przedmiotu, francuzki ekonomista p. Hipolit Passy słusznie rozumieć każe stosunek, jaki się formuje na rynku, przy zamianie, między ilością tego przedmiotu, a ilością wszystkich innych przedmiotów, którą za ten przedmiot można dostać na tymże rynku, stosując to do ziemi; jeśli w pewnym kraju naprzykład i przy pewnych okolicznościach za 1 dziesięcinę ziemi na rynku można dostać 40 r., a za te 40 rubli znowu można dostać 2 konie lub 2 woły pewnéj rassy, albo 8 baranów, tedy wartość handlowa ziemi będzie stosunkiem, jaki się sformował na rynku między ilością ziemi i ilością wołow lub koni; w takim razie można powiedzieć, że w jednéj jednostce ziemi tyle jest wartości handlowéj, co w 2 koniach, albo w 8 baranach pewnéj rassy, i na odwrót w jednym np. koniu jest tylko pół wartości handlowéj zawartéj w jednostce ziemi, a w jednym baranie jest tylko jedna ósma wartości. Gdyby się trafiło, co się trafia bardzo często, że za te same 40 r., za które zawsze jeszcze można kupić 1 dziesięcinę ziemi, na rynku nie można już było dostać więcéj jak np. 4 barany, znaczyłoby to, że wartość handlowa baranów, w stosunku do wartości handlowéj ziemi zwiększyła się, już bowiem za 1 jednostkę ziemi możnaby było dostać tylko 4 jednostki baranów, zkąd każda taka jednostka oczywiście zawiera w sobie tyle wartości handlowéj ziemi, co wprzódy zawierało 2 takie jednostki; stosunek ilości ziemi do ilości baranów zamienionych na rynku jedna na drugie, i stanowiący wartość handlową tych przedmiotów był wprzódy 1: 8, a teraz zrobił się 1: 4.—Stosunki takie między ilościami zamienianych na rynku przedmiotów stanowiące wartość handlową tych przedmiotów zmieniają się codziennie; i dla tego handlowéj wartości żadnego przedmiotu, a zatém i ziemi dokładnie poznać nie można inaczéj, jak tylko przy jego sprzedaży na rynku, to jest: przy jego zamianie na drugie przedmioty. W ogólności większa lub mniejsza wartość handlowa jakiego bądź przedmiotu, a zatém i ziemi, zależy od stosunku między ofiarowaniem tego przedmiotu i żądaniem jego nabycia, jakie się praktykują na rynku. Im więcéj jest żądających nabycia np. ziemi, a mniej żądających ją sprzedać, tém wartość handlowa ziemi jest większa i na odwrót. Ztąd jeszcze wypada, że wartości handlowéj żadnego przedmiotu, a zatém i wartości handlowéj ziemi nie można stale ustanowić i raz na zawsze stanowczo określić, ale że o téj wartości trzeba się dowiadywać każdorazowie, wtenczas: kiedy zachodzi potrzeba jéj poznania, i dowiadywać się nie gdzieindziej tylko na stosownym rynku i poddając ten przedmiot pod próbę zamiany. Gdy to, cośmy dopiéro powiedzieli o wartości handlowéj przedmiotów, zastosujemy do potrzeb i wymagań kredytu ziemskiego, okaże się widocznie, że kadastr może być tylko operacją pomocniczą do przybliżonego szacowania ziemi, ale nigdy żadnym sposobem nie może ukazywać stałéj i nieodmiennéj wartości handlowéj jakiego bądź majątku ziemskiego; że zatém każde kredytowe stowarzyszenie właścicieli ziemskich dla zabezpieczenia interesów kapitalistów i dla pozyskania takim sposobem ich ufności i dla jak najtańszego nabycia kredytu, powinno starać się przedewszystkiem o to, aby jak najdokładniej była znajoma ilość ziemi, należąca do każdego z członków stowarzyszenia, jeśli można ze szczegółowém opisaniem własności składających ją gruntów; powtóre o to, aby kapitaliści, którzy mogą mieć żądanie lub interes pomieszczenia swych kapitałów w przedsiębierstwach rolniczych, mogli w każdym razie, kiedy zechcą wiedzieć o handlowéj wartości téj ziemi, chociaż przybliżonéj. O téj wartości, kapitaliści dowiedzieć się mogą na właściwym rynku, jak w naszym np. kraju w czasie kontraktów Kijowskich, Wileńskich lub Mińskich, także o téj wartości można sądzić ze sprzedaży i wywłaszczeń wykonanych na mocy wyroków sądowych lub na mocy żądań byłych zakładów kredytowych. O tym przedmiocie, przez ziemski wydział centralnego komitetu statystycznego przy Ministerjum spraw wewnętrznych, wydane zostały dwie książeczki. (W Petersburgu u księgarzy Kożanczykowa, przy Newskim prospekcie w domu p. Demidowa i u Issakowa w bazarze, czyli gościnnym dworcu. N. 21). O takiej wartości ziemi kapitaliści mogą jeszcze sądzić z ilości i ceny sprzedawanych produktów gospodarstwa wiejskiego, a także ze stanu przedsiębierstw tego gospodarstwa, w całym danym kraju w ogólności. Nam się wydaje, że własny interes kapitalistów będzie w tym względzie lepszym dla nich przewodnikiem niż jakikolwiek urzędowy kadastr. Wartość handlowa każdego przedmiotu, a zatém i wartość handlowa ziemi, podnosi się i upada z podniesieniem lub upadkiem samego ruchu przemysłogo w kraju, a ruch ten trudno wymierzyć kadastrem, dla tego potrzeba użyć jakiegoś narzędzia bardziej ruchomego i bardziej czułego, dla tego potrzeba bacznie śledzić za tym ruchem i pilnie mu się przypatrywać.

Jeśli jednak urządzenie kredytu ziemskiego może się obejść bez kadastru, to wcale inaczéj rzecz się ma co do ksiąg hypotecznych, te są nieodbicie potrzebne; dla tego za siódmy warunek dobrego urządzenia kredytu ziemskiego położymy zaprowadzenie tych ksiąg. Księgi hypoteczne, powinny zawierać w sobie, wykaz przybliżonéj wartości każdego majątku ziemskiego i szczególniej wykaz długów i ciężarów leżących na każdym takim majątku; powinny one być regularnie prowadzone i dla wszystkich i zawsze dostępne. Z tych ksiąg, każdy kapitalista żądający produkcyjnego pomieszczenia swego kapitału, to jest żądający nabyć listy zastawne, najlepiej może się dowiedzieć o tém do jakiego stopnia może być pewnym regularnego pobierania procentu za pomieszczony kapitał.

Wszystko, cośmy dopiéro mówili, stosuje się do interesu, jaki każdy kapitalista uczęstniczący w przedsiębierstwie gospodarstwa wiejskiego za pośrednictwem kredytu, ma w pobieraniu procentu od swego kapitału. Widzieliśmy jednak, że ma on jeszcze i drugi interes, którym jest możność wycofania zawsze swego kapitału ze spółki. Powiedzieliśmy już wyżéj, że zwrót włożonego w spółkę rolniczą kapitału, bynajmniej nie stanowi nieodzownego warunku kredytu ziemskiego, i że nawet w razie gdyby kapitalista żądał wycofać swój kapitał z téj spółki, niema on potrzeby udawać się o to wprost do właściciela ziemskiego, a swego spólnika, że w takim razie może on sprzedać swój list zastawny. Jednakże należy tu wziąść pod uwagę dwie okoliczności. Naprzód, gdy większa lub mniejsza możność sprzedania listów zastawnych zależy między innemi okolicznościami i głównie od prędkości formowania się w kraju kapitałów potrzebujących umieszczenia, (gdyż oczywiście, listy zastawne, sprzedawane przez jednego kapitalistę, może nabyć tylko inny kapitalista), gdy prędkość ta formowania się kapitałów, znowuż zależy od kwitnącego stanu przemysłu w ogólności, i gdy w każdym kraju może się trafić choć czasowy brak kapitałów potrzebujących pomieszczenia, potrzeba więc, aby interes kapitalistów, właścicieli listów zastawnych, miał i z téj strony należyte zabezpieczenie. Im w jakim kraju mniej jest rozwinięty przemysł i ruch handlowy, im zatém powolniéj formują się w nim kapitały, tém pomieniony interes kapitalistów, właścicieli listów zastawnych, większego potrzebuje zabezpieczenia. Powtóre, gdy zwyczajnie dzieje się tak, że towarzystwo kredytowe ziemskie wypuszcza w obieg pewną liczbę listów zastawnych, które bywają kupowane przez kapitalistów, żądających pomieszczenia swoich kapitałów, i gdy każdy z kapitalistów będących już właścicielami tych listów, żądający wycofać swój kapitał, takowe listy sprzedaje, formuje się tedy na rynkach ciągła sprzedaż i kupno listów zastawnych, czyli ciągły handel temi listami i ustanawia się na nie pewna cena. Większa lub mniejsza cena listów zastawnych wyraża, większą lub mniejszą ufność kapitalistów do towarzystwa, które je wypuściło w obieg, większy lub mniejszy kredyt tego towarzystwa; z téj ceny można sądzić o dobrym lub złym stanie interesów tego towarzystwa; oprócz tego dobra cena listów zastawnych daje możność łatwego ich zbycia tym z kapitalistów, którzyby chcieli wycofać swój kapitał z przedsiębierstwa rolniczego. Ztąd oczywiście wypada, że interesem każdego towarzystwa kredytowego ziemskiego, interesem jak właścicieli ziemskich, tak ich spólników, kapitalistów posiadaczy listów zastawnych jest, aby cena tych listów była zawsze jak można największa. Cena listów zastawnych, również jak i każdego innego sprzedawanego przedmiotu, zależy od stosunku między ilością listów wystawionych na sprzedaż i ilością osób żądających ich nabycia. Ztąd może się trafić, że przy znaczném powiększeniu liczby sprzedawanych listów zastawnych, w stosunku do ilości kapitałów przeznaczonych na ich nabycie, cena tych listów może upaść, co z jednéj strony może poderwać kredyt towarzystwa, które wypuściło te listy w obieg, a z drugiej strony szkodzić interesom ich posiadaczy, którzyby żądali je sprzedać. Dla zapobieżenia takiemu przypadkowi, potrzeba tedy, aby towarzystwo kredytowe ziemskie miało zawsze na pogotowiu pewną summę dla wykupienia z obiegu, w razie potrzeby, pewnéj liczby listów zastawnych i dla podniesienia tém samém upadłéj ich ceny, przez wprowadzenie równowagi między liczbą sprzedawanych listów i ilością kapitałów, przeznaczonych na ich nabycie. Ztąd ósmy warunek dobrego urządzenia kredytu ziemskiego, stopniowa amortyzacja użytego kapitału. Na takową amortyzacją zwyczajnie się przeznacza pewny procent od użytego kapitału, który właściciele majątków używający kredytu wypłacają do towarzystwa, i na który towarzystwo to corocznie wykupuje pewną liczbę listów zastawnych; procent ten nosi nazwanie amortyzacyjnego. Dodać tu należy naprzód, że amortyzacja kapitału, o któréj tu mówiemy, różni się od téj, o któréj zrobiliśmy wzmiankę poprzednio i która przeznaczona jest na stałe utrzymanie w dobrym stanie narzędzi użytych w przedsiębierstwie rolniczém; powtóre, że amortyzacja, o któréj mówimy teraz, musi koniecznie być wyrachowana i rozłożona na termin dość długi, ponieważ z saméj natury swojéj, każde przedsiębierstwo rolnicze może przynieść dochód nie inaczéj jak po upływie dość długiego czasu. W projekcie kommissji przytoczonym wyżéj, największy przeciąg czasu, naznaczony dla wyjęcia z obiegu każdego listu zastawnego obrachowany jest na lat 56 (o znaczeniu amortyzacji, patrz: Dictionnaire d'économie politique, p. Caquelin et Guillaumin, Paris 1852, a także tablice amortyzacyjne p. Violeine). Warunek kredytu ziemskiego, o którym tu mowa, dopełnia się jeszcze przez użycie wszelkich sposobów, ułatwiających produkcyjne użycie listów zastawnych. Do takich np. sposobów należy eskompt czyli zakupowanie listów zastawnych w każdym czasie, przy wytrąceniu z ich ceny pewnego procentu; operacja ta może być dopełniona jak przez bankiera, tak i przez samo towarzystwo kredytowe (b). W przytoczonym już projekcie kommissji jeszcze się wspomina o tém, że rząd ma przyjmować listy zastawne jako vadium (залогъ) przy wszelkich kontraktach i umowach zawieranych ze skarbem przez osoby partykularne, co niezawodnie przyczyni się do utrzymania ich w dobréj cenie.

(d. c. n.)

(b) Amortyzacja kapitału, który przedstawiają listy zastawne, czyli stopniowe i perjodyczne wyjęcie ich z obiegu (tirage), a także skupowanie ich różnemi czasy, wykonywane przez towarzystwo kredytowe ziemskie, w celu podniesienia ich wartości (o których mówimy w 8 warunku kredytu ziemskiego), różni się od eskomptu tychże listów tém, że w pierwszym razie towarzystwo samo żąda nabycia listów zastawnych i szuka ich na rynku, w drugim zaś listy takowe ofiarowane są towarzystwu przez ich posiadaczy; czyli, że w pierwszym przypadku towarzystwo ofiaruje posiadaczom listów zastawnych pewną summę pieniędzy i żąda listów zastawnych, w drugim posiadacze listów zastawnych ofiarują towarzystwu listy zastawne, a żądają pieniędzy.

nym wymaganiom Garibaldiego, oraz tych co go otaczają. Nie zażąda tym razem nieograniczonéj władzy tak jak w roku przeszłym, zaprzestanie na udzieleniu sobie władzy dyskrecyjnéj w przedmiotach jasno przełożonych i w granicach mniéj więcéj pewnych. Posiedzenie nie będzie trwać dłużéj nad 10 lub 15 dni.

Dnia 18 września. O ile wiadomości od wojska są dobre, o tyle smutne są te, które nadchodzą z Sycylji.

Ostatnia rada ministrów, na któréj pan Depretis wniosł bezpośrednie przyłączenie, była bardzo burzliwa. Spory przekroczyły granicę grzeczności, któréj wymagać należy od przedstawicieli rządowych, cywilizowanego społeczeństwa. Pan Crispi zupełnie pokonany, sam jeden pozostał na stronie opozycji. Dla zemszczenia się złożył prodyktatorowi nową listę 40-tu osób, z których 3 miały być wygnane, 37 uwięzione. Między trzema pierwszemi ujrzano nazwisko pana Bottero, inni byli to wszystko najznamienitsi zwolennicy połączenia Sycylji. Pan Depretis odmówił potwierdzenia téj listy. Tymczasem zaszedł wypadek prawdziwie gorszący: pan Crispi wszedł pewnego poranku do prodyktatora, w chwili, gdy ten rozmawiał z panem Bottero o położeniu kraju i o sposobach zaradczych; pan Crispi wmięszał się do rozmowy i zagabnął pana Bottero w słowach najnieumiarkowańszych. Pan Bottero podobnież mu odpowiedział. Zwada zapaliła się do tego stopnia, że pan Crispi chwycił za rewolwer, który go nigdy nie opuszcza od czasu jak wszedł do rządu. Udało się rozłączyć przeciwników; pan Crispi podał się do dymissji i popłynął do Neapolu na tym samym statku, co pan Depretis. Pan Bottero wrócił do Turynu, pan Depretis spodziewał się przechylić Garibaldiego na swą stronę, ale napróżno. Najusilniejsze prośby prodyktatora o nakazanie bezpośredniego połączenia, zostały stanowczo odrzucone. Wszyscy sądzą, że pan Depretis złoży urząd i zmieniony zostanie przez p. Crispi, który wrócił do Palermo z 2,000 ludzi dla zagrożenia ludności; obawiać się należy, aby objęcie przezeń władzy prodyktatora, nie dało początku rozruchom na wyspie. Odwołanie posła francuzkiego, które zrazu zatrwożyło, jest dziś uważane jako wypadek korzystny i odejmujący wszelki pozór Austrji do wmieszania się w sprawy Włoskie. Największa czynność panuje w tém wszystkiem, co się ściąga do przygotowań wojennych i nawet najzaciętsi optymiści już to uznają, że wojna jest nieuchronna i blizka. Austrja zamyka się w kraju Weneckim i Trydenckim, gdzie dwie nowe twierdze zamierza zbudować: jednę w *Stelvio*, drugą w *la Rocchetta* niedaleko *Mezzo Lombardo*, na prawym brzegu *Adygi*. Z największym pośpiechem idą prace nad twierdzą *Lardaro* blizko Rocca Danfo i przy *Bucco divèla*, a w dolinie *Sol* nad twierdzami *Offano* i *Vermiglio*.

Dnia 19 września. List króla Wiktora-Emmanuela do cesarza Napoleona III, ogłoszony przez dziennik *Goniec niedzielny*, jest bajką. Wszystko co gabinet piemoncki miał do udzielenia cesarzowi, było wypowiedziane w Chambéry przez ministra spraw wewnętrznych, pana Farini i jenerała-adjutanta królewskiego pana Cialdini. Kiedy zajęcie zbrojne Marchji poczynało się, cesarz uprzedził króla przez telegraf, że tego kroku nie pochwala. Podobnież nie sprawdza się, aby Rossja i Prusy protestowały przeciw wyprawie do Marchji. Jenerał Schmidt, którego imię pełno smutnego rozgłosu przez krwawe potłumienie powstania w Peruzie, wyjechał dziś do Genewy; był w mundurze, towarzyszył mu jeden z oficerów jazdy piemonckiéj. Ani na jego obliczu, ani w jego zachowaniu się nic nie zdradza zgryzot sumienia, któreby go dręczyć powinny za udział w straszliwéj rzezi peruzkiéj. Jest to już człowiek stary, rysów ostrych i odrażających. Pospólstwo zebrało się przed hotelem Federa dla widzenia jenerała, bez okazania wszakże jakiegokolwiek objawu. Jenerał Fanti jest w *Colle-Fiorite*, co wskazuje, że przebywa Apenniny dla połączenia się z Cialdinim. Lamoricière był w Loreccie. Oblężenie Ankony kierowane będzie przez jenerała inżyniera Menabrea, sabaudczyka. Niema żadnéj ważnéj wiadomości z Neapolu. Niewiadomo jeszcze jakie wrażenie mógły sprawić na Garibaldim działania wojenne i polityczne gabinetu piemonckiego i odpowiedź królewska. Mówią, że Mazzini znajduje się w Messynie.

Dziennik *Opinione* umieścił następną odezwę do mieszkańców Peruzy: Pelen prawości i chwały król Wiktor Emmanuel nie był nieczułym na jęk boleści krajów włoskich, które, jednomyślnie w swych żądaniach, odezwały się w tych ostatnich czasach do niego, przedsięwziął więc szlachetne postanowienie położyć koniec waszym nieszczęściom, przywrócić porządek społeczny w waszych znękanych i złupionych przez awanturników miastach, nadać wam wolność wynurzenia życzeń, prawa, z którego już skorzystały inne włoskie prowincje; oto jest posłannictwo poruczone wojskom królewskim, które przeszły granice. Wybrany przez ufność najjaśniejszego Pana do sprawowania obowiązków komisarza królewskiego w tych prowincjach, obejmę natychmiast ich zarząd. Jeżeli obwód Peruzy więcéj nad inne ucierpiał w tych ostatnich czasach, jest on za to pierwszy, który doznaje zbawiennych skutków opieki, danéj mu przez obrońcę naszéj niepodległości.

Obywatele! chorągiew domu sabaudzkiego powiewa na waszych miastach i zwiastuje wam bezpieczeństwo. Zyjcie w pokoju, pod jéj cieniem; niech ona będzie dla was rękojmią, że dni radości następują po dniach żałoby i że wasze życzenia będą spełnione. Oddawna pragnęliście téj chorągwi, oddawna tysiącznemi sposobami wynurzaliście naszą ufność i miłość dla króla. Obejmując wykonanie władzy między wami, postanowiłem przywrócić prawdziwy porządek, czynić wszystko co tylko zdołam, aby przynieść ulgę w waszych cierpieniach i nie dozwalając rozwinąć się duchowi stronnictwa i zemsty, szczęśliwym będę, kiedy was przygotuję do użycia uroczystego prawa głosowania, od którego zależy wasza dola. Pewny jestem, że ta szlachetna prowincja, kolebka odwiecznéj cywilizacji, wzniesie się do wysokości swych podań i że nie zapomni o wzorach umiarkowania i obywatelskiego rozsądku, danych już przez inne włoskie prowincje.

Obywatele! Włochy wskie, oddane samym sobie i używające swobody rozrządzania swą dolą, winny powstać bez plamy i zostawić swym wrogom, oraz tym, którzy je gnębili, hańbę postępków potępianych przez cywilizację.

podpisano: margr. *Gualterio*.
Citta di Castilla d. 12 września.

List hrabiego Cavour do kardynała Antonelli. Mości książę kardynale! rząd króla J. M. Sardyńskiego nie mógł widzieć bez głębokiego żalu, że oddziały najemnych wojsk cudzoziemskich znajdują się w służbie rządu papiezkiego. Utworzenie podobnych oddziałów, w których skład nie weszli, jak to dziać się zwykło we wszystkich krajach cywilizowanych, obywatele miejscowi ale ludzie rozmaitych języków, narodów i wyznań, głęboko obraża sumienie powszechne Włoch i Europy. Niekarność, właściwa tego rodzaju wojsku, nierbaczne postępowanie jego dowódców, wyzywające groźby w ich proklamacjach, tworzą i utrzymują zarody nader niebezpieczne. Mieszkańcy Marchji i Umbrji zachowują najżywszą i najboleśniejszą pamięć rzezi peruzkiéj. Ten stan rzeczy, już sam z siebie zgubny, pogorszył się jeszcze od czasu spełnionych wypadków w Sycylji i Neapolu. Obecność oddziałów cudzoziemskich, obrażając uczucia narodowe i nie dozwalając objawu życzeń ludności, sprowadził niechybnie rozszerzenie rewolucji na sąsiednie prowincje. Ścisłe stosunki, łączące mieszkańców Marchji i Umbrji z prowincjami wcielonemi do państw królewskich, oraz wzgląd na porządek i bezpieczeństwo tychże państw, wkładają na rząd królewski obowiązek użycia, o ile to oden zależy, bezpośredniego lekarstwa. Sumienie króla Wiktora-Emmanuela nie pozwala mu być obojętnym widzem krwawych tłumień, przez które najemnicy cudzoziemscy zanurzyliby we krwi włoskiéj każdy objaw narodowego uczucia. Żaden rząd nie ma prawa wydawać na dowolność zbieranych zbirów, majątku, czci i życia mieszkańców cywilizowanego kraju. Z tych powodów po wyjednaniu rozkazów mojego króla i pana, mam zaszczyt oświadczyć waszéj dostojności, iż wojska królewskie otrzymały poruczenie nie dozwalać, w imię praw ludzkości, aby oddziały najemników papieskich przemocą tłumiły objawy uczuć ludności w Marchjach i Umbrji. Nadto mam zaszczyt, z powodów wyżéj wyłożonych, żądać od waszéj dostojności bezpośredniego rozkazu rozbrojenia tych oddziałów, których istnienie ciągle spokojności Włoch zagraża. W nadziei, że wasza dostojność raczy uwiadomić mię o przedsięwziętych rozporządzeniach przez rząd jego Świątobliwości w téj mierze, mam zaszczyt ponowić oczucia wysokiego szacunku.

Turyn 7 września 1860.
podpisano: „*Cavour*."

Odpowiedź kardynała Antonelli. Panie hrabio! nie zważając na środek, którego podobało się użyć dla doręczenia mi listu z d. 7 bież. miesiąca, chciałem, z największą spokojnością umysłu, rozważyć to, co mi panie hrabio przekładasz w imieniu swojego króla i nie mogę ukryć, że do uczynienia tego, musiałem wielki gwałt sobie zadać. Nowe zasady prawa publicznego, z któremi panie hr. występujesz w swoim liście, mogłyby mię wprawdzie uwolnić od odpowiedzi, są bowiem one w jawnéj sprzeczności z zasadami przez wszystkie rządy i narody powszechnie przyjętemi. Wszakże dotknięty do żywego zarzutami uczynionemi rządowi jego Świątobliwości, nie mogę przemódz na sobie, abym przedewszystkiem nie wyraził, jak dalece jest obydnem, pozbawionem wszelkiéj słuszności i niesprawiedliwem, oskarżenie przeciw wojskom świeżo zaciągniętym przez rząd papieski. Jak niewymówna jest zniewaga temuż rządowi uczyniona, przez zaprzeczenie mu prawa wszystkim służącego, bo nie wiedzieliśmy aż do dziś dnia, iż by niewolno było rządom utrzymywać wojsk cudzoziemskich, wówczas kiedy tyle rządów europejskich chowa je na swoim żołdzie. Zego powodu zdaje się być na dobie przypomnieć w tém miejscu, iż dzięki godności powszechnego ojca wiernych, który papieża przyobleka, mniéj niż komu innemu można zbronić przyjęcia do swego wojska tych, którzy przynoszą mu swe usługi ze wszystkich cząstek katolickiego świata ku obronie stolicy św. i państwa kościelnego. Nadto nic nie może być fałszywszem i bardziéj krzywdzącém nad przypisywanie wojskom papieskim, zaszłych na nieszczęście rozruchów w krajach stolicy świętéj tak dalece, iż byłoby próżném tego dowodzić. W istocie bowiem, historja już wykazała źródło skąd przyszły wojska, które przemocą nakazały milczenie woli ludności i użyte środki do wtrącenia w odmęt nieładu największéj części Włoch i do podeptania wszystkiego, co jest najświętszém i najnietykalniejszém w oczach prawa i słuszności. Co się zaś tyczy do następstw, jakie chcianoby przypisywać prawemu działaniu wojsk papieskich przy potłumieniu powstania w Peruzie, byłoby zaiste logicznieszém przypisać je temu, kto zewnątrz zachęcał do powstania, a sam panie hrabio wiesz najlepiéj, skąd podżegania poszły, skąd nadsyłano pieniądze, broń i środki wszelkiego rodzaju, i skąd nadeszły rozkazy i instrukcje do powstania. Wszystko więc pozwala wnosić, że wyrzekania nieprzyjaznego rządowi papieskiemu stronnictwa z powodu tych wojsk, są tylko wierutnemi potwarzami i że zarzuty czynione ich wodzowi, są niemniéj potwarczemi, zwłaszcza, że wystawiają ich jako autorów, groźb wyzywających i proklamacji, mogących wywołać zarody niebezpieczne. Kończąc panie hr. swoje ckliwe pismo wzywając mię, w imię swego króla, abym natychmiast nakazał rozbroić i rozwiązać rzeczone wojska i temu wezwaniu towarzyszy pewien rodzaj groźby zapowiadającéj, że w razie przeciwnym Piemont wstrzyma ich działanie przez pośrednictwo wojsk królewskich. Objawia się tu nakaz, którego niechcę określać. Stolica św. musi go odrzucić z oburzeniem, bo opiera się na swojém nieprzeczonem prawie, ponieważ odwołuje się do prawa narodów, pod którego tarczą Europa aż dotąd żyła; jakiekolwiek zresztą były gwałty, na które stolica św. mogłaby być narażoną, niedawszy do nich powodu i przeciw którym aż dotąd jest moim obowiązkiem głośno, w imieniu jego świątobliwości, protestować.

Zostaję z uczuciami wysokiego poważania.
Rzym 11 września 1860.
podpisano: *G. kardynał Antonelli*.

Spółcześnie z listem hrabiego Cavour, jenerał Fanti, minister wojny piemoncki, przesłał jenerałowi Lamoricière następne pismo:

Panie jenerale! Najjaśniejszy król J. Mość Wiktor Emmanuel II. tchnący tak żywemi uczuciami dla szczęścia Włoch, zajął się najmocniéj wypadkami zaszłemi w obwodach Marchji i Umbrji. Nie tajno jest Jego królewskiéj mości, że każdy objaw w duchu narodowym w blizkości południowéj granicy jego królestwa, tłumiony przez wojska cudzoziemskie, nie połączone z sobą węzłami narodowości, nieuchronnie wywołałby zgubne oddziaływanie w jego państwach. Z powodu więc tych ważnych względów, król J. M. nakazał zgromadzić swe wojska na pograniczu Marchji i Umbrji i zaszczycił mnie, poruczając je naczelnemu mojemu dowództwu. Spółcześnie król J. M. polecił mi uwiadomić was panie jenerale, że te wojska bezpośrednio zajmą Marchję i Umbrję w przypadkach, które wnet oznaczę:

1) Jeśli wojsko pod rozkazami waszemi będące, znajdujące się w jakiemkolwiek mieście Marchji lub Umbrji, użyje broni dla przytłumienia objawu w duchu narodowym.

2) Jeśli wojsko przez was dowodzone otrzyma rozkaz iść przeciw jakiemu miastu rzeczonych prowincji papiezkich, w razie okazania się tam objawu w duchu narodowym.

3) Jeśliby okazany objaw w duchu narodowym w jakiém mieście, został przemocą potłumiony przez wasze wojsko, to zaś wojsko nie otrzymało natychmiast rozkazu ustąpienia z rzeczonego miasta, zostawiając wolność mieszkańcom, którzy powstali, swobodnego wyrzeczenia swych życzeń.

Nikt lepiéj od was, panie jenerale, zrozumieć nie potrafi, że uczucie narodowe powinno cierpieć w obec cudzoziemskiego zajęcia i śmiem ufać, iż przyjmując szczerze i bez zwłoki uczynione przełożenia w imieniu rządu królewskiego, odwrócisz opiekę naszego oręża od tych prowincji, a równie zgubne następstwa mogące ztąd wyniknąć. Proszę przyjąć i t. d.

Dnia 9 września 1860.
podpisano: „*Fanti*."

Jenerał *Cialdini* przesłał poniższą depeszę jenerałowi *Culchiari*, do Bolonji w sam dzień otrzymanego zwycięztwa:

Jenerał Lamoricière uderzył dziś ogodzinie 10 zrana na moje ostatnie stanowiska na okopach, które, poczynając się przy Castelfidardo i przechodząc przez Crocetta, kończą się niedaleko morza. Wszyscy jeńcy wyznają, że miał 11,000 ludzi i 14 dział po złączeniu wojska z Foligno z oddziałami znajdującemi się w Terni, Ascoli i gdzie indziéj. Rozkazał też wziąść udział w tém natarciu czterotysięcznéj kolumnie wyszłéj z Ankony. Te wojska uderzyły z prawdziwą wściekłością; bitwa była krótka ale zażarta i krwawa. Potrzeba było zdobywać wsi jedne po drugich i, po zmyśloném poddaniu się, obrońcy zabijali naszych żołnierzy sztyletami; wielu rannych usiłowało razić nożami naszych, chcących dać im pomoc. Wypadek bitwy jest następny: przeszkodzono połączeniu korpusu Lamoricièra z twierdzą; wzięto 600 jeńca, a w ich liczbie około 30 officerów i między nimi kilku wyższego stopnia; zdobyto 6 dział, między któremi jedno darowane przez karola Alberta w 1848 Piusowi IX; wiele wozów prochowych i bagażowych; jednę chorągiew; nieznaczną ilość strzelb i tornistrów rzuconych w ucieczce. Wszyscy ranni nieprzyjacielscy, a w ich liczbie jenerał Pimodan, dowódca kolumny nacierającéj, są w mojém ręku; a nadto znaczna liczba zabitych. Kolumna, która uczyniła wycieczkę z Ankony, zmuszona do odwrotu, ale mam wielką nadzieję zagarnąć znaczną jéj część téj nocy. Co godzina przyprowadzają do obozu wielką liczbę zbiegów i jeńców. Flota przypłynęła i otwarła ogień przeciw Ankonie.

Osino, 18 września 1860.
podpisano: Jenerał, dowodzący 4-m korpusem, *Cialdini*.

KRÓLESTWO OBÓJGA SYCYLJI.

Neapol, 15 września. Jeden z korespondentów dziennika *Rozpraw* pisze, że wrócił z Kapui i Gaety; że zdybywał po drodze mnóstwo żołnierzy i majtków dążących do wojska królewskiego, które znalazł mniéj upadłem na duchu niż przewidywał; że marszałek Salzano objął główne dowództwo; ogół sił liczono na 60,000 ludzi; jenerałów w wojsku jest nie wielu, co może i lepiéj; postanowiono bronić się. *Król wydał następną proklamację:*

Żołnierze! Czas, aby głos waszego króla dał się słyszeć w waszych szeregach, wyrosł on między wami i, po poświęceniu wam całéj swéj troskliwości, skończył na tém, że dziś podziela wasze niebezpieczeństwa i nieszczęścia. Tych co oszukani lub uwiedzeni, wtrącili królestwo w klęski i żałobę, już niema między nami. Ja sam odwołuję się do waszéj czci, do waszéj wierności, do waszego rozumu, abyście zmazali hańbę podłości, że rzekome zdrady przez szereg sławnych bitw i szlachetnych przedsięwzięć. Jesteśmy jeszcze dosyć liczni do stawienia czoła nieprzyjacielowi, który walczy tylko bronią zwodnictwa i oszukaństwa. Aż dotąd chciałem oszczędzić miastom, a szczególniéj stolicy rozlewu krwi i okropności boju; lecz dziś, cofnąwszy się aż na brzegi Vulturno i Garigliano, czyż mamy poddawać się nowym upokorzeniom jako żołnierze? Czyż dozwolicie, aby wasz król z waszéj winy spadł z tronu i zostawił was wiecznéj hańbie! Nie! nie! nigdy!

W téj ostatecznéj chwili skupimy się około naszéj chorągwi ku obronie praw, czci i imienia neapolitańskiego aż nadto już spodlonego. A jeśli znajdą się jeszcze zwodziciele, którzy wam wskażą przykłady nieszczęsnych, co podle przedali się do nieprzyjaciół, odpechniecie ich i pójdziecie wzorem tych zacnych i walecznych żołnierzy, którzy, poddzielając dolę swego króla Ferdynanda IV, zasłużyli na uwielbienie wszystkich, tudzież na wdzięczność i dobrodziejstwa tronu. Niech ten wzniosły przykład wierności będzie dla was przedmiotem szlachetnego spółzawodnictwa, a jeśli Pan zastępów pobłogosławi naszéj sprawie, możecie spodziewać się takich nagród, jakich nie dostąpilibyście nigdy, poszedłszy inną drogą.

Gaeta 8 września 1860.
podpisano: „*Franciszek*."

Wiadomości z Neapolu z d. 16 września donoszą, że wszystkie twierdze stolicy znajdują się już w ręku bersaglierów piemonckich. Postępowanie Garibaldiego daje dużo do myślenia, a zwłaszcza wielu nagania, że jakby umyślnie rozprzęga wojsko i flotę. W tych dniach przybył tu pułk załogi Syrakuzańskiéj; wszedł do stolicy przy odgłosie bębnów i muzyki wojskowéj; dyktator zostawił mu do wyboru: albo przejść pod jego chorągwie, albo udać się do Kapui. Smuci i gorszy wszystkich swawola niższego duchowieństwa i mnichów, któréj rząd widocznie pobłaża; tworzy się tu batalion z samych księży. Mnich *Gavazzi*, ubrany w czerwoną koszulę, jak Garibaldi, miewa ciągle kazania na placu królewskim; każdy okres zaczyna od wyrazów: *Abasso Borboni!* (precz z Burbonami) wyklina arcybiskupa neapolitańskiego i papieża; zapewnia, że Włochy wyzwolone oswobodzą wszystkie ludy; piorunuje na nadużycia spowiedzi; potępia odmawianie koronki; słowem prawi jak szalony, a władza na to wszystko milczy.

FRANCJA.

Paryż, 20 września. Pogrzeb księżny Alby, siostry cesarzowéj Eugienji, odbył się wczoraj w kościele św. Magdaleny z wystawą odpowiednią urodzeniu i stopniowi zmarłéj.

21 września. Na uczcie danéj d. 19 września pr. cz. miasto Algier, cesarz wyrzekł mowę, która wywołała najżywsze oklaski. *Oto są jéj słowa:* Pierwsza myśl moja, wstępując na ziemię Afrykańską, zwróciła się ku wojsku, którego męztwo i wytrwałość dokonały zdobycia tego rozległego kraju. Bóg zastępów zsyła na ludzi bicz wojny, albo jak karę albo jak odkupienie. W naszem ręku podbicie powinno być odkupieniem; pierwszą naszą powinnością ma być troskliwość o szczęście 3,000,000 Arabów, których dola wojny poddała pod nasze rządy. Opatrzność powołała nas do rozlania na téj ziemi dobrodziejstw cywilizacji. Ale cóż stanowi cywilizację? Oto nie gardzić dobrym bytem, cenić wysoko życie ludzkie, ale moralne udoskonalenie człowieka poczytywać za najwyższe dobro. A przeto podnieść Arabów do godności ludzi wolnych, rozszerzyć między nimi oświatę, szanując ich wiarę, ulepszyć ich położenie wydobywając z łona téj ziemi wszystkie skarby, jakie Opatrzność w niéj ukryła, a które zostałyby pod złym rządem bezpłodnemi. Takie jest nasze posłannictwo, którego nie zawiedziemy! Co zaś do tych śmiałych osadników, którzy w Algierji zatknęli chorągiew francuzką, a z nią wszystkie wynalazki cywilizowanego narodu, czyż potrzebuję dodawać, że nigdy im nie zbędzie na opiece matki-ojczyzny? Nadane im przezemnie instytucje sprawiły, iż tęż ojczyznę w zupełności już tu znaleźli, a trwając w téj drodze możemy spodziewać się, że przykład ich będzie naśladowany; że nowa ludność osiędzie tę na zawsze już francuzką ziemię. Pokój Europy pozwoli Francji okazać się jeszcze szczodrobliwszą dla swych osad, i jeżeli przebyłem morze, abym chwil kilka przepędził z wami, uczyniłem to, aby zostawić jako ślad mego przejścia, ufność w przyszłości i nieograniczoną wiarę przeznaczenia Francji, któréj usiłowania dla dobra ludzkości otrzymują zawsze błogosławieństwo Boskie. Wznoszę przezdrowie na pomyślność Afryki!

ANGLJA.

Dziennik *Morning-Herald* daje szczegóły o podróży książęcia Napoleona po Szkocji! Głównym celem téj wycieczki było obejrzenie wzorowych gospodarstw tego kraju; szczególniéj zaś dostojny podróżnik, który tu przybył w towarzystwie kilku agronomów francuzkich, zwiedził te fermy, w których systemat skrapiania łąk i pól posunięto do wysokiego stopnia. Uznawszy, że podobne prace mogą być skuteczne we Francji zaprowadzone, książę oświadczył panu *Christy*, że w dobrach swoich naśladować je zamierza. Po krótkiéj bytności w *Edymburgu*, wrócił na swój jacht i odpłynął do Francji.

Donoszą, że lord *John Russel* i baron *Schleinitz* zjadą się w *Coblenz* 9 października dla porozumienia się w sprawach tyczących się Prus i Anglji.

22 Września. Królowa wyjechała dziś z *Buckingham-palace* o godzinie 4 do *Gravesend*, gdzie, wśród wystrzałów działowych, wsiadła na okręt i odpłynęła do *Antwerpji*; przybędzie zapewne do tego miasta dnia jutrzejszego zrana.

AUSTRJA.

Wiedeń, 18 września. *Wschodnio-niemiecka poczta* ogłasza obszerne opisanie obchodu odbytego w *Udvard* w Węgrzech z powodu poświęcenia Kalwarji, na którem znajdował się kardynał-prymas książę Scitowski, wielu biskupów liczne duchowieństwo i całe okoliczne obywatelstwo, po odbyciu przez prymasa religijnego obrzędu; ksiądz *biskup Hajnald* i kanonik *Lopussny* przemówili w duchu patrjotycznym do zgromadzonych, pierwszy w Węgierskim, drugi zaś w Słowackim języku. Pod koniec obiadu, danego na 650 osób, kardynał prymas wniosł przezdrowie *króla koronowanego*. *Pan Palkovits* przezdrowie na cześć kardynała-prymasa, pełne politycznych alluzji, zakończył temi słowy „*Oddajcie Bogu co jest Bos-*

kiego, a krajowi co jest krajowego" Pan *Vas Gereben*, pisarz popularny i humorystyczny, miał mowę, która sprawiła takie wrażenie, że mówcę pochwycono na ręce i obniesiono w okrąg sali. Obchód ten odbył się w największym porządku mimo ogromny napływ ludzi. *(J. de S. P)*.

Dziennik Frankfurcki otrzymał następne uwagi z Wiednia nad polityką, jakiéj Austrja trzymać się zamierzyła, z powodu ostatnich wypadków w państwie kościelnem:

Łatwo jest zrozumieć zachowanie się Austrji wobec ostatnich zdarzeń w państwie kościelnem. Wolna i przez obowiązek i przez wybor, od wszelkiéj odpowiedzialności za wywróty polityczne, którym Włochy uległy od pokoju Zurichskiego, wywróty, będące tylko wynikłością narzuconych jéj przez wojnę warunków. Nic jéj zmusić nie może do wyjścia z tego stanu, który okoliczności polityczne zupełnie usprawiedliwiają i który z powodu zmian wewnętrznych, oraz konieczności dźwignienia skarbu, czynią obowiązującym. Austrja bynajmniéj nie zrzeka się prawa interwencji w sprawach Półwyspu, prawo, które zostało jéj wróconem przez jawne zgwałcenie umów Zurichskich, popełnione przez Piemont zbrojnem wtargnieniem do państw kościelnych, ale czeka i upatrzy swą godzinę. Pominąwszy wszakże i to zdarzenie, prawo interwencji jako państwu włoskiemu, nie może jéj być zaprzeczonem z tych samych pobudek, z jakich dyplomacja obca zdaje się chcieć przyjąć interwencję Piemontu.

Tenże korespondent zajmuje się projektem sprzedania Weneeji, poczytując go za niepodobny do wykonania.

Dzienniki *Austryjackie* rozgłosiły, że cesarz Napoleon radził Austrji ustępstwo Wenecji jako jedyny sposób przywrócenia pokoju we Włoszech i usunienia wszystkich przyczyn rozruchów na przyszłość. Nie chcemy roztrząsać, czy zgadza się zgodnością Austrji sprzedaż jednego z krajów cesarstwa za pieniądze, lecz powinniśmy uczynić uwagę, że Austrja nie może przyzwolić na żaden układ w téj mierze, chybaby spółcześnie chciała zaniechać najżywotniejszą troskliwość o swe własne dobro. Posiadanie całéj zatoki Adriatyckiej jest dla niéj niezbędne do zachowania w całości swych zakładów w Tryeście i Pola i Austrja nie może dozwolić, aby skład główny, powiemy nawet jedyny, jéj morskiego handlu, oraz wojennéj marynarki, miał być zagrażany co chwila przez państwo nieprzyjazne, posiadające Wenecję i które pochlebia sobie, że w krótce opanuje całe wybrzeże zachodnie Adriatyku od ujścia *Padu* aż do przylądka *di Lucca*.

19 września. Wczoraj odbyła się Rada ministrów, na któréj znajdowali się: cesarz i arcyksiążęta. Między innemi zajmowano się na niéj *prassą* i zdaje się, że sam cesarz oświadczył się przeciw obecnemu porządkowi, rozkazując ściśle wykonanie istniejących cesarskich rozkazów.

Piszą z Wiednia, że nuncjusz papieski otrzymał polecenie wyrozumieć zamiary rządu austryjackiego względem obecnego położenia Ojca św. Hr. Rechberg miał radzić: żeby Ojciec św. nie opuszczał Rzymu, oraz aby nie rzucał wielkiéj klątwy.

PRUSY.

Berlin, *20 września.* ks. rejent dzisiejszego rana przewodniczył radzie ministrów. Domyślają się, że głównie roztrząsano projekta do praw, mające być wniesione na przyszłym sejmie. W niedzielę wieczorem Jego kr. W. w. pojedzie do *Julich* Oboje księstwo *Frydryk i Wiktorja*, powrócą tu z *Puttbus* i wnet wyjadą do *Koburg*, dokąd przybędzie królowa Wiktorja z ks. Albertem i Królewną Alisą.

Gazeta *Voss* radzi baronowi *Schleinitz*, aby nie dał się wplątać w sprawy włoskie i nie odwoływał z Turynu posła pruskiego.

TURCJA.

Dzienniki, nadały przesadzone rozmiary rzeczy z siebie błahéj: Podług nich, nie chodziło o nic mniejszego jak o zamiar strącenia sułtana z tronu i osadzenia na nim *Assiz Effendego* brata cesarza; całą zaś tą sprawą miał kierować *Sir H. Bulwer*. Według listów zaś pisanych do dziennika *Times*, rzecz miała się następnie: spółka kupców angielskich oświadczyła chęć podjęcia się rozmaitych dostarczeń dla wojsk sułtańskich i prosiła *Seraskiera Riza-paszę* o zawarcie z nią umowy; lecz inna spółka, przekupiwszy Seraskiera, ubiegła Anglików. Uwiadomiony o tém *Sir H. Bulwer* ujął się za swymi krajowcami i napisał *do Riza-paszy* list pełen gorzkich wyrzutów, a nawet pomawiający uczciwość tureckiego dostojnika. Riza-pasza złożył rzeczony list dywanowi, któremu przewodniczył sam sułtan i żądał zadość uczynienia; po spólnéj naradzie, *Aali-pasza* ułożył odpowiedź w tym samym duchu, w jakim był pisany list posła angielskiego. Po otrzymaniu tak niespodziewanéj korrespondencji, Sir Bulwer żądał posłuchania u sułtana i nalegał o strącenie *Riza paszy* z urzędu. Sułtan wmieszanie się pana Bulwera w rządy swego państwa przyjął najgorzéj; zmieszany tym wypadkiem, Sir H. Bulwer, wracając z pałacu sułtańskiego, przez nieuwagę, zamiast do swego jachtu, wsiadł na jacht *Assiza Effendi*. Uwiadomiony o tém sułtan rozkazał zapytać posła angielskiego, jak ośmielił się to uczynić, kiedy mu wiadomem być powinno, że posłom obcym niewolno mieć żadnych stosunków z tak blizkim pretendentem do tronu. Usprawiedliwienie pana Bulwer, że to zaszło omyłkowie, przyjęto za dobre; istotnie bowiem przypuścić niepodobna, aby w dzisiejszem położeniu państwa tureckiego oraz przy stosunkach Anglji z Portą, przedstawiciel W. Brytanji miał myśleć *o rewolucji pałacowéj w Stambule*.

DEPESZE TELEGRAFICZNE.

PARYŻ, 22 września wieczorem. Pogłoska rozbiegła się na giełdzie, że Austryjacy przeszli Mincio. Kommissarz giełdowy z urzędu jéj zaprzeczył.

NEAPOL, 18 września. Przez Genuę, Garibaldyści wylądowali przy ujściu Garigliano i przecięli związek wojsk królewskich między Gaetą i Kapuą. Czekają na przybycie Garibaldiego z rozpoczęciem działań przeciw Kapui. Garibaldi udał się do Palermo; mianował pana Medini prodyktatorem Sycylijskim. Nowa proklamacja Garibaldiego oznajmuje, że dopiéro w Rzymie ogłosi królestwo Włoskie i że połączenie teraz nie nastąpi. Żadna zmiana ministrów nie zaszła w Neapolu.

TURYN, 22 września. Rząd postanowił Francuzów służących w wojsku papieskiem i wziętych jeńcami w ostatnich bitwach, wrócić bezpośrednio rodzinom.

MARSYLJA, 22 września. Doniesienia z Rzymu z dnia 18 zapewniają, że czekano tam przybycia Piemontczyków 25 września. W poniedziałek, t. j. 24, zwołany będzie konsystorz. Ostatnie dzieła pp. Renan, Michon i Dupin położono na indeksie.

Dziennik urzędowy neapolitański z d. 18 powstaje przeciw hrabiemu Cavour. Dziennik ten ogłasza list Garibaldiego, oznajmujący, że różnica zdań jego ze zdaniami hrabiego Cavour w żaden sposob pojednaną być nie może.

TURYN, 21 września. Korespondent Turyński dziennika la Perseveranza donosi, że rząd piemoncki oświadczył rządowi angielskiemu oddanie jeńców Irlandzkich. Rząd angielski uprzejmie odpowiedział, iż zostawuje w téj mierze zupełną wolność działania rządowi turyńskiemu.

Gazeta urzędowa donosi, że rząd piemoncki uwiadomił mocarstwa o blokadzie Ankony, podczas której, zasady prawa morskiego, przyjęte przez traktat Paryzki 1856, będą zachowane.

LONDYN, 21 września. Zakład Reutera otrzymał wiadomości z Caserty z d. 18, podług których czekano w tym dniu na kapitulację Kapui, poseł francuzki p. Brenier miał opuścić Neapol dnia 20. Wiadomo, że Mazzini przybył do Neapolu. Główna kwatera Garibaldiego miała być przeniesioną d. 19 do Neapolu. Tenże sam zakład utrzymuje, że Austrja odmówi gościnności Franciszkowi II, chciał bowiem połączyć się z Garibaldim w napadzie na Wenecję.

Monitor powszechny ogłasza następną depeszę: Perpignan 21 września 1860 o godzinie szóstéj wieczorem.

Cesarstwo wyladowali w Port-vendres po żegludze niepokojonéj niepogodą. Cesarstwo wyjeżdżają do Perpignan, gdzie wsiądą na drogę żelazną i udadzą się do Tarascon. Jutro w nocy przybędą do Saint-Cloud.

TURYN, 22 września wieczorem. Strzelcy Tyberyjscy weszli wczoraj do Viterbo, które powstało i wypędziło załogę.

MARSYLJA, 22 września. List z Rzymu, pisany d. 18 wieczorem, donosi, że niewiedziano nic o losie jenerała Lamoricièr'a. Dziennik urzędowy rzymski z tegoż dnia oznajmuje, że nie otrzymano żadnych wiadomości z Marchji i Umbrji. Utrzymywano w Rzymie, że Piemontczycy przyszli aż do Nardi. Citta-di-Castella kapitulowała, zastrzegając prawa papieskie. Jenerał brygady piemonckiéj przyjął, lecz jenerał dywizji Ssonaz odrzucił to żądanie i, rozkazawszy zdjąć chorągiew z herbem papieskim, zamienił ją chorągwią z herbem Sabaudzkim. Rozesłano okolnik ciału dyplomatycznemu, obejmujący notę kardynała Antonellego.

MARSYLJA, 22 września. List Garibaldiego pisany do p. Brusco, i umieszczony w neapolitańskim urzędowym dzienniku, mówi: „Zapewniasz, że zgadzasz się zemną i że jesteś moim przyjacielem. Mogę ciebie upewnić, że chociaż jestem najskłonniejszy do poświęcenia na ołtarzu ojczyzny każdego osobistego uczucia, nigdy niepogodzę się z ludźmi, którzy sponiewierali godność narodową i sprzedali jednę z włoskich prowincji." Tymczasem ogłoszono dekret promulgujący statut piemoncki, bez oznaczenia wszakże czasu, w którym obowiązywać zacznie. Pan Aleksander Dumas, mianowany dyrektorem muzeów i wykopalisk, zapowiada wielkie malownicze czasopismo w Neapolu. Mówią, że cytadella messyńska oświadczyła chęć kapitulowania. Pan Eliot, minister angielski, nie opuszcza Neapolu.

SEMLIN, 22 września. Konsulowie wielkich mocarstw otrzymali rozkaz zaniesienia reklamacji przed rząd Belgradzki z powodu czynności dowolnych i gwałtownych ze strony urzędników Serbskich przeciwko cudzoziemcom.

Monitor powszechny pisze: Cesarstwo przybyli dziś o kwadrans na 7, przed sztachety w Saint-Cloud, dokąd ks. następca, w niecierpliwości uściskania rodziców, nierównie wcześniéj przybył. Dwór oczekiwał przybycia Cesarstwa na drodze żelaznéj; wielki tłum mieszkańców zebrał się dla powitania Najjaśniejszych podróżnych i przyjął z pełnem spółczucia milczeniem, szanując smutek, który dotknął dom Cesarski.

TURYN, 24 września. Pan Vimercati otrzymał poruczenie od króla do Garibaldiego. pan Palavicino przybywa do Turynu z przełożeniami od Garibaldiego. Ministerstwo neapolitańskie żądało uwolnienia od urzędów. Cosenz wezwany został do utworzenia nowego gabinetu. Główna kwatera jenerała Fanti w Lorecie.

MARSYLJA, 24 wrznśnia. Pan Brenier przybył wczoraj do Tulonu na pokładzie okrętu Algeziras. Pan de Cadore, pierwszy sekretarz poselstwa rzymskiego, wylądował w Tulonie; odjechał do Paryża z depeszami. Dziennik urzędowy Gaecki ogłasza dekret, ustanawiający ministerstwo Ulloa i ogłaszający w stanie wojny prowincje, w których się walka toczy. Oddzielny dekret degraduje officerów morskich, jako winnych zdrady stanu, wyjąwszy officerów okrętu Partenope, który udał się do Gaety.

Tenże dziennik ogłasza proklamację, w któréj krol zaklina załogi kapuańską i messyńską do wytrwałości. Garibaldi rozkazem swoim potępił trzech biskupów na wygnanie. Bombardowanie Ankony przez 6 statków piemonckich, trwało 9 godzin. Cytadella dzielnie odpowiadała.

WIEDEŃ, niedziela 23 września. Serbski Nowine donoszą, że ks. Miłosz jeszcze żyje.

LONDYN, poniedziałek 24 września. Wieczorem Zakład Reutera udziela następną depeszę: Garibaldi natarł na Kapuę, dla zamaskowania obrotów wykonanych od strony Vulturno, straty Garibaldystów wynoszą 200 ludzi. Wojska królewskie uderzyły na Cajazzo i zastały odparte. Garibaldi zgromadza swe siły na wyżynach blizkich Vulturno, gdzie jenerał Turr dokona swojego z nim połączenia dla stoczenia bezpośrednio bitwy.

W nowej proklamacji Garibaldi oznajmuje, że połączy się Piemontczykami w Rzymie i że pójdzie na Wenecję.

TURYN, poniedziałek 24 września. Pod Kapuą zaszła utarczka między Garibaldystami i jazdą królewską: wielu Garibaldystów zagarnięto jak jeńców.

KURYER WILEŃSKI wychodzić będzie w czwartym kwartale w tym samym składzie i treści, jak dotąd.

Upraszamy łaskawych prenumeratorów o wczesne zgłoszenie się do kantoru redakcji w Wilnie z dołączeniem trzech rub. sr.

Redakcja posiada niewielką liczbę egzemplarzy za rok cały. Życzący mogą nabyć za pierwsze półrocze t. j. od 1 stycznia do 1 lipca, płacąc rs. 4. Za drugie zaś półrocze od 1 lipca, rs. 6.

Kwartalnie (rs. 3) lub też miesięcznie (1 rs.) prenumerować można, oprócz Wilna, w St. Petersburgu u Piotra Kraszeninnikowa (przy Newskim prospekcie, dom Greffa), w Warszawie u Okońskiego, w Kijowie u Idzikowskiego, w Mińsku u Walickiego, w Żytomierzu u Husarowskiego i w Kownie u Mrongowiusa.

Za ogłoszenie płaci się kop. 17 od wiersza.

REDAKTOR A. H. Kirkor.

PRZEGLĄD MIEJSCOWY.

WILNO.

Chociaż to życie idzie jak po grudzie,
Jak mi Bóg miły, nieźli są ludzie!

Powiedział poeta, i wielką prawdę zamknął w tych kilku słowach. Zewsząd nas dochodzą narzekania na złe czasy, na zepsucie ogólne, a jednak wśród tego odmętu zdarzeń i wypadków, byle się sumiennie wpatrzyć, nie w pozory ale w istotę rzeczy, nie raz się serce rozradować powinno. Najczęściéj pozory wprowadzają nas w błąd, i nie raz podnosimy to, coby było potępienia godném i na odwrót, w imię przyjętych konwencjonalnych zasad, ciskamy kamieniem w niewinnych.

Skąd to pochodzi?

Oto że społeczeństwo mniéj kocha prawdę i dobro, niż siebie i dla tego prześladuje wszystko co się targa na jego spokojność, a nie chce wejrzeć w siebie, czy się uorganizowało na słusznych zasadach. Wedle praw społecznych winnymi nie są źli, ale ci, których postępki, chociażby najszlachetniejsze, te prawa przekroczą. Towarzystwo nie szuka źródła złego, ani też środków leczenia ludzkości, ale we własnéj obronie stawi pod pręgierz fizyczny lub moralny, nieszczęśliwe ofiary, co się nie mogły nałamać do ogólnéj rutyny.

Naprawdę, moglibyśmy społeczność teraźniejszą porównać do złego ojca, co przelawszy w syna swe słabości, karał go późniéj za to, że chory i niedołężny.

Zajrzyjmy do statystyki, mianowicie do znakomitych prac Quetelet'a, a przekonamy się że społeczeństwo płaci jakby daninę roczną z występków, które się co rok powtarzają prawie w jednostajnéj liczbie i w charakterze jednakim; źródło przeto złego leży już w saméj wadliwości ciała społecznego: kalekie prawo wyradza bezprawie.

Liczba występków jest wskazówką choroby towarzystwa, jak również liczba szlachetnych poświęceń, cnot godnych uwielbienia, jest najlepszą rękojmią, że pomimo wadliwéj organizacji rdzeń społeczna pełna jest życia i przyszłości.

Na mocy téj zasady, z prawdziwą radością zapisywaliśmy w kronice naszéj każdy fakt, chociażby jednostkowy, z życia naszego miasta, coby mógł stanąć na świadectwo prawdy i cnoty. Obecnie, możemy się podzielić z czytelnikami naszemi wiadomością, która ich pewnie pocieszy i zbuduje.

Kilka dni temu, mniejsza z jakiego powodu, wracałem o 6-éj rano z Belmontu, w jakiemś dziwacznie wesołem usposobieniu; ranek chociaż jesienny i chłodny, ale jasny, rozjaśnił widocznie i nastroj moralny, byłem rzeźwy, wesół i dobrze mi było, gotów byłbym śpiewać, płakać, skakać i ściskać świat cały; lecz widać na tym padole płaczu, (termin przyjęty i najczęściéj powtarzany przez tych właśnie, co przez całe życie poczciwemi nie zapłakali łzami) nic nie ma stałego, nawet dobry humor człowieka naczczo, w obec pięknego jesiennego poranku, może się rozwiać jako mgły, tylko nie jesienne, byle okoliczność, byle jakie spotkanie.

Kiedym wymijał drogę, prowadzącą na cmentarz Bernadyński, spotkał mię kondukt jakiegoś widocznie biedaka, trumnę prostą niosło czterech dziadów kościelnych, a za trumną postępował kapłan; młoda dziewczynka, w skromném ale zgrabnem ubraniu, dwie poważniejsze kobiety i kilku żebraków.

Wstyd mi się zrobiło méj wesołości, to spotkanie było jakby wyrzutem sumienia, zdjąłem kapelusz, wmieszałem się między żebraków i postępowałem za trumną, ze spuszczoną głową, jakbym się lękał, żeby ślady mego wesołego usposobienia na twarzy, nie obraziły niedoli bliźniego. Pogrzeb biedaka niedługi: w bramie cmentarnéj zadzwonili żebracy, ksiądz dół pobłogosławił cichą modlitwą, wszyscy razem odśpiewaliśmy Anioł pański, społem zasypaliśmy mogiłę, i po biednym rozbitku życia zostało tylko wspomnienie, został tylko żal rodziny, jeżeli ją miał, i, strach to powiedzieć, jeżeli jéj był potrzebny.

Czyż wszystko się skończyło? Nie zupełnie, żebracy jeszcze się kłócili, dzieląc kilka złotych jałmużny, danych przez jedną z poważniejszych niewiast, dziady, zażywając tabaczkę, jakąś żwawą toczyli rozmowę, któréj dosłyszeć nie mogłem, a nad świeżą mogiłą jeszcze klęczała młoda dzieweczka w czerni, a ja byłem niemym widzem całéj téj sceny.

Po chwili, jedna z pań, co rozdawała jałmużnę podeszła do klęczącéj, położyła jéj rękę na ramieniu, mówiąc:

— Panno Michalino! czas do domu, już siódma!

Dzieweczka powstała, a na jéj bladéj twarzyczce, zroszonéj łzami, był ślad prawdziwéj boleści, w milczeniu przeżegnała się i poszła w ślad za matroną, usunąłem się za jakiś pomnik, by ciekawością moją nie obrażać cierpienia, zrozumiałem że to musiała być córka, co oddawała ostatnią posługę ojcu czy matce.

Wracając ku miastu, dopędziłem jednę z towarzyszących pogrzebowi kobiet, z otwartą fizjonomją, ożywioną wyrazem szczeroty, a widząc że niebyła daleką od rozmowy, zapytałem kogośmy chowali:

— To biedna ślepa staruszka, mieszkała, widzi pan, w tym samym domu, gdzie ja trzymam sklepik mleczywa, już to muszę sobie oddać tę sprawiedliwość, że nikt tak koło tego nie umie chodzić jak ja, bo to widzi pan, kiedym była ochmistrzynią u pana sędziego, to...

— A ta panienka, to córka nieboszczki, przerwałem, widząc, że pani kupcowa mleczywa pragnie sobie wynagrodzić za długie milczenie podczas pogrzebu.

— Nie, widzi pan, to nawet nie krewna, ale to święte dziecko, otoż wracając do pana sędziego, był u nas zwyczaj, codzień rano....

— Przepraszam że przerwę, jakiż stosunek téj panienki do nieboszczki.

— Ot widzi pan, stara myślała, że to córka, a to wcale nie córka, córka dawno umarła, a to, widzi pan, poczciwe niebożątko, och napatrzałam się, ja napatrzałam, jak to biedactwo nocy niedośpi, byle staruszce niczego nie brakło, oj nagrodzi jéj pan Bóg, nagrodzi."

Tu widać coś sobie przypomniała smutnego, bo zaczęła wzdychać i łzy ocierać, korzystając z tkliwego pani kupcowéj usposobienia, i z tego że raczyła zapomnieć o mleczywie i o swoim urzędzie ochmistrzyni u pana sędziego, starałem się coś stanowczego dowiedzieć o tym dziwnym stosunku: *co to córka i nie córka*, a że to nie przyszło bez trudności i pewnych odstępów, a nawet końca historji dosłuchałem w sklepiku za szklankę mleka; to też nie mogąc powtórzyć dosłównie całego opowiadania pani Szymonowéj, dla licznych zwrótów, do osobistéj karjery, podajemy historję panny Michaliny R. w skróceniu, żeby ten przykład zacnéj dzieweczki mógł znaleść naśladowców.

P. Michalina R. przed dwóma laty, pracowała w jednym z magazynów mód, przy ulicy wielkiéj położonych, była to sierota, niemiała nikogo nawet z krewnych coby się nią opiekował, a że serce młode potrzebuje wylania się i podziału, przywiązała się jak sierota, do jednéj ze swych towarzyszek Adeli K., która swą pracą ślepą żywiła matkę.

Było to w październiku, Adela wątła i chorowita zasłabła i od kilku tygodni nie przychodziła do magazynu, towarzyszki były niespokojne, a najbardziéj biedna Michalina, ale niewolno było wychodzić, to też dzieliły się smutkiem w cichych rozmowach, i nieraz łza tajona spadła na suknię balową jakiéj wielkiéj pani, która niewiedziała strojąc się w tę suknię, że ją zdobi taki klejnot, którego kupić nie można, że ją

zdobi ślad łzy czystéj, przez szlachetne wyciśniętéj uczucie.

Pewnego dnia dano wiedzieć do magazynu, że Adela umiera. Smutno było w pracowni, żałowano towarzyszki, a najbardziéj jéj ślepéj matki, która bez żadnéj zostawała opieki.

Skoro się tylko praca skończyła, Michalina cichaczem wymknęła się z magazynu, nie wiedząc czy się jéj uda jeszcze choćby raz jeden uścisnąć swą serdeczną przyjaciółkę.

Winniśmy tu dodać, że dwie przyjaciółki, wiele miały wspólnego ze sobą, jak pod względem gustów i usposobień, tak jeszcze bardziéj co do podobieństwa nie tyle twarzy, ile postawy, ruchów i głosu; mianowicie głos miały tak podobny, że trzeba była wielkiéj wprawy, by odróżnić która się z nich odezwała.

Przy drzwiach mieszkania spotkała Michalina, panią Szymonowę, która chociaż sama niezamożna, dzieliła się ostatkami z nieszczęśliwą ślepą staruszką, pilnowała choréj, i dopomagała im jak mogła.

— Żadnéj niema nadziei, odezwała się Szymonowa, za kilka godzin wszystko się skończy.

— Ach pani, jabym chciała choć raz ją jeszcze uścisnąć przed śmiercią.

— Niewiem jak to będzie, moje dziecko, bo to widzisz, największa bieda z matką, biedna ślepa nierozumie swéj niedoli, a tu serce się kraje, jak biednéj powiedzieć, już to, widzisz panno, z taką nowiną niema się co śpieszyć, ot i dziś był doktor, to ja i uprosiłam, żeby skłamał przed matką, że teraz będzie przesilenie.

Biedna starowina czeka ze drżeniem, oj jak to będzie, jak to będzie, już ja głowę tracę,— no chodź, moja panienko, tylkoż ani słowa, żeby nie zatrwożyć biednéj matki.

Szymonowa otarła łzy cichaczem, i wprowadziła za sobą Michalinę, do mieszkania choréj; przez nawpół otwarte drzwi do drugiego pokoju, widać było skromne łóżeczko umierającéj Adeli, nad głowami stał obrazek Matki Boskiéj ostrobramskiéj, i dwie zżółkłe wierzby na krzyż złożone, a także u nóg siedziała ślepa matka, wsparła ręce na kiju, głowę wysunęła naprzód i przysłuchiwała się całą potęgą duszy złamanéj oddechowi swéj córki.

Szymonowa z towarzyszką weszły cicho do sypialni.—Kto tam, odezwała się staruszka.

— To nic, to ja, Szymonowa.

— Jaki ciężki oddech, szeptała matka.

— To zawsze tak w przesileniu, odparła Szymonowa,—

I znowu było milczenie.

Matka ciągle słuchała. Za każdem silniejszem westchnieniem córki, siwa jéj głowa drżała konwulsyjnie, a łzy toczyły się po zmarszczkami pokrytéj twarzy.

— Odejdź, imość, jak chora twoje łzy zobaczy, szeptała Szymonowa, to ją zmartwi.

Staruszka machinalnie powstała, wyszła do drugiego pokoju i usiadłszy przy drzwiach, wsparła obie dłonie na kiju i pochyliła głowę, pod nadmiarem boleści.

Michalina zbliżyła się pocichu do choréj i wsparta na krawędzi łóżka, wpatrywała się w twarz swéj przyjaciółki, na któréj śmierć już zaczęła wypisywać swe panowanie.

— Ratuj moje dziecię dobry Boże! wołała matka ze łkaniem.

Zdawało się, że głos matki ożywił biedną umierającą, podniosła powieki i wzrok jéj zatrzymał się na Michalinie,a zaledwie pochwycony uśmiech przebiegł po jéj ustach, które starały się wyszeptać imie przyjaciółki, Michalina uklękła przy łóżku i całowała, oblewając łzami stygnącą już rękę Adeli.

Umierająca podniosła oczy w górę, jakby chciała powiedzieć: „Ja umieram“, a późniéj spójrzała z wyrazem nieopisanéj trwogi, w stronę gdzie siedziała matka, spójrzenie to zdawało się mówić: „Biedna matka co się z nią stanie!“

— Biedna matka, wyszeptała Michalina, jakby odpowiadając na spójrzenie umierającéj.

Ślepa posłyszała słowa Michaliny, a jakeśmy powiedzieli, głos jéj tak był podobny do głosu choréj, że staruszce się wydało, że to jéj córka odezwała się swym dźwięcznym niegdyś głosem.

Serce złamane boleścią, waha się i nie zatrzymuje się na drodze nadziei,—staruszka wyprostowała się, jakby nowe życie w nią wstąpiło.

— Ona przemówiła! ona mnie woła— o ja poznałam jéj głos kochany—jéj dawny głos—czy słyszałaś Szymonowo?.... To przesilenie, moje dziecię uratowane!... I cała drżąca zbliżała się do łóżka.

Michalina zrozumiała od razu pomyłkę. Co począć? Jak się odważyć rozbić złudzenia matki? Ciężka to była chwila, ale tylko chwila, pan Bóg swą łaską oświecił Michalinę, przeszła na drugą stronę łóżka, i dając znak Szymonowéj, żeby nie przeszkadzała, i nachylając swą głowę do Adeli, odezwała się.

— Tak, moja mamo, czuję się lepiéj, ale wzruszenie mnie męczy, potrzebuję spoczynku.

Ślepa zatrzymała się przy łóżku z wyciągniętemi rękami, z rozpromienioną fizjonomją, wsłuchując się w słowa, które sądziła iż z ust jéj córki wychodzą.

— Masz słuszność, odrzekła cichym głosem, ja dziwaczę, ale mój aniołku, taka radość... Ja odejdę, ty sobie spocznij... pozwól tylko pocałować cię—i szukała omackiem ręki swéj córki.

Matka odeszła do drugiego pokoju.

Podczas całéj téj sceny, umierająca patrzała na swą matkę wzrokiem nieokreślonéj czułości, a gdy ślepa wyszła już do drugiego pokoju, spójrzenie jéj spadło na Michalinę, pochyloną nad łóżkiem.

— Twoja matka, będzie moją matką, ja będę dla niéj Adelą, szeptała na ucho konającéj Michalina.

Adela nie mogła już odpowiedzieć, ale jéj wzrok jeszcze mówił, a dwie łzy toczyły się po twarzy—w ostatniem wysileniu porwała za rękę Michalinę i przycisnęła do niéj stygnące już usta, to był ostatni pocałunek i ostatnie westchnienie.

A ślepa matka tymczasem w drugim pokoju, dziękowała Bogu, w gorącéj modlitwie za uratowane życie swéj córki—na drugi dzień Szymonowéj udało się matkę wyprowadzić na dół do swego mieszkania, a tymczasem wyniesiono ciało zmarłéj,do kościoła.

Przez dwa lata Michalina oszukiwała ślepą matkę— a staruszka umierając błogosławiła ją jak swoją Adelę.

— W przeszłym przeglądzie obiecaliśmy czytelnikom powiedzieć słów kilka o stanowisku nowéj opery, która już od kilku lat istnieje, stała się potrzebą miasta. Założycielem obecnéj opery był p. Abramowicz Herkulan b. dyrektor teatru naszego, stworzył on operę z niczego prawie, sprowadził dwie śpiewaczki z Warszawy ś. p. Dorotę Łęską i p. Rostkowskę i p. Nowakowskiego z Krakowa, tenor był miejscowy p. Leszkiewicz, chóry się dobrały chociaż z wielkim mozołem, i przy staranném a umiejętném prowadzeniu opera szła z początku słabiéj, a następnych lat bardzo zadawalniająco. W przeciągu kilku lat nauczono ze dwadzieścia oper nowych, skompletowano chóry, a tém samém exystencja i przyszłość naszéj opery była zapewnioną.

W bieżącym roku ze śpiewaczek zostały p. Rostkowska i p. Leśniewska, tenor p. Zelingier, baryton p. Nowakowski i na drugie role p. Białoskórski i pan Borawski, obaj z pięknemi głosami in crudo, potrzebującemi wielkiéj pracy i nauki.

Chóry dawne poszły w rozsypkę, nowe jeszcze się nie skompletowały, i to stanowi przeszkodę w przedstawianiu regularném oper, chociaż publiczność Wileńska przyzwyczaiła się już do muzyki dramatycznéj i niechętnieby przystała na zamknięcie opery w Wilnie. Nie mówimy już o innych powodach, które takoż przeważnie powinny wpływać na podźwignięcie upadającéj opery, ale mając tylko na względzie swą własną korzyść, dyrekcja teatru powinnaby się szczerze wziąć do skompletowania chórów drugiego tenoru i barytonu, bo bez tego żadna opera z tych nawet, które dawniéj szły dobrze, nie może być zadawalniająco przedstawioną.

W takich przedsięwzięciach trzeba się wciąż postępować, co było dobrém wczora, jutro już może nie zadowolni ogółu.

— W zeszły piątek na koncercie p. Bartoszewicza, publiczność zebrała się gromadnie, a tém bardziéj pocieszył nas widok pełnego teatru, że to była publiczność miejscowa, czysto wileńska, która przyszła pocieszyć się postępami swego rodaka.

W koncercie brała udział p. Róża Trachtenberg, i prześliczną grą swoją powszechny obudziła zapał. Wykonanie sonety Beethowena, sumienne, czyste i wykończone, nic nie zostawiało do życzenia, a czarowna *piosnka myśliwska* Mendelsohna zachwyciła wszystkich i zniewoliła do kilkokrotnego przywołania panny Trachtenberg.

Przed kilku laty słyszeliśmy p. Władysława Bartoszewicza, gdy przed wyjazdem za granicę, pracował pod kierownictwem Apollinarego Kątskiego, obecnie talent jego zmężniał, urosł w siłę, wzbogacił się wykształceniem artystyczném i nauką sumienną.

W grze jego szczególniéj uderza śpiewność i siła tonu, śmiałe i pełne uczucia prowadzenie śpiewu, i czystość flageoletów.

Na zakończenie koncertu, słyszeliśmy bardzo umiejętnie osnuty z tematów Halki duet na fortepjan i skrzypce, przez p. Bartoszewicza i Ludwika Nowickiego. Potrafiono zamknąć w duecie kilka najbardziéj wydatnych ustępów z arcydzieła Moniuszki, i powiązać je z rozumieniem całości utworu i z prawdziwém natchnieniem.

Gdy po odegraniu duetu publiczność zachwycona, wywołała kilkakrotnie kompozytorów, pan Bartoszewicz, jakby zawdzięczając za serdeczne przyjęcie, zagrał swego mazura, bardzo dobrze ułożonego. (x)

Dziesiąte w roku niniejszym posiedzenie Cesarskiego towarzystwa lekarskiego Wileńskiego, odbyło się dnia 12 września 1860 r. pod przewodnictwem swego prezesa d-ra med. i professora Adamowicza.

Po dwumiesięczném zamknięciu posiedzeń zebrani w liczniejszém gronie członkowie powitani zostali przez prezesa słowami zachęty do dalszéj wytrwałości na polu swych prac naukowych.

Poczém towarzystwo z głębokim smutkiem słuchało kilku skreślonych zarysów życia ś. p. d-ra med. i profes. Wileńskiego uniwersytetu Adolfa Abichta, jednego z najświetniejszych swych członkow. Professor Adamowicz w treściwym i wymównym poglądzie na pełne humanitarnych i naukowych zasług życie s. p. Abichta, wykazał o ile mąż ten od dziecinnych już lat rozwijając się pod wpływem sprzyjających warunków wśród uczonych, bujnie wzrastał na niwie filozoficznych nauk, któremi podówczas Erlangen na świecie słynęło; jak potem przeniesiony z ojcem professorem na naszą ziemię, obok zaszczepionych nauk filologicznych na gienjalnym gruncie swojego usposobienia, przyswoił w szkołach kraju naszego oprócz głębokiéj nauki język i domowe cnoty ojczyzny przybranéj, aż nareszcie stał się chlubą i ozdobą kraju i uniwersytetu a nareszcie akademji lekarskiéj.

Część czasu, poświęcana zwykle krótkim postrzeżeniom lekarskim, na dzisiejszém posiedzeniu stała się nader interessującą, gdyż postrzeżenia wzrosły do rozmiaru rozpraw naukowych. Rzecz dotyczyła głównie poglądów różnych i uwag zebranych i komunikowanych towarzystwu przez praktykujących stale od lat wielu lekarzy u wód birsztańskich i druskiennickich. Przedmioty bowiem nader ważne i obszerne wskazów i przeciwskazów użycia wód w różnych cierpieniach, zgłębienia analizy chemicznéj samych wód, nad różnemi tejże wynikami w trzech różnych laboratorjach chemicznych otrzymanemi, dały kolejną zręczność słyszenia zdań w téj mierze prof. Adamowicza, d-rów Reniera i Sobolewskiego. Zapewne potrzeba, aż do przekonania wykazana, poznania ściślejszego składowych części wód, poprowadzi do nowych jéj rozbiorów, przez co się same wskazania użycia źródeł na pewniejszych ustalą podstawach, rozleglejsze z czasem przynosząc korzyści dla cierpiącéj ludzkości. Zarzut niedokładności rozkładu chemicznego nie może się odnosić do wód druskiennickich, których sam podział źródeł numerami oznaczony 1, 2, 3 i 4 do picia, a siedem różnych dla wanien polega na ocenieniu chemicznéj składowéj wartości. Prezes Adamowicz w obszerniejszém ustném sprawozdaniu zakładowi druskiennickiemu przyznał wszystkie zalety pod względem urządzenia celujące nad inne zakłady wód zagranicznych.

Co do panujących chorób—letnie miesiące były przyjazne dla zdrowia mieszkańców Wilna i żadnych cierpień ważniejszych nie postrzegano.

Następnie zajmowało się Towarzystwo rozpatrywaniem licznéj korrespondencji naukowéj z kraju i z zagranicy. Z rozpraw zaś i dzieł otrzymanych jedne poruczone członkom dla ocenienia naukowego na posiedzeniu następującém—a z pamiętnika nadesłanego przez d-ra Dambre z Courtrai pod tytułem: *2-e mémoire, de l'opération césarienne et du sacrifice de l'enfant*, członek Reykowski obecnie przeczytał sprawozdanie.

Podajemy tu wiadomość o otrzymanych ważniejszych dziełach i pismach 1) Medycyna sądowa, nadesłana przez kommissją rządową Warszawską; 2) broszura o cięciu cesarskiém d-ra Gliszczyńskiego; 3) Farmakologja wedle układu d-ra Osterlena i broszura o bladaczce przez d-ra Łuczkiewicza; 4) dwie rozprawy, jedna: «Ogólny pogląd na różne w sztuce leczenia machjawelizmu rodzaje i szczególny krytyczny homeopatji rozbiór; druga: Jeszcze o homeopatji z godłem «Si vis societati spacem, para sceleribus bellum,« przez d-ra L. Hotta; 5) list d-ra Trousseau z Paryża; 6) Le Bulletin N. 2, od towarzystwa badaczów natury z Moskwy; 7) treść dzieła d-ra Osana o wodach mineralnych przez ś. p. Izydora Nahumowicza; 8) artykuł «O pijawce» oddruk z Kuryera Wileńskiego, przez d-ra Towiańskiego; 9) 20 rozpraw lekarskich złożonych przez d-ra Fiorentiniego; 10) sposzyt dzieła «La verité sur le cholera morbus» przez Fremana z Paryża r. 1860; 11) pismo od Rozenblata z Moskwy z prośbą dostarczenia do encyklopedycznego lekarskiego słownika rossyjskiego biografji lekarzy polskich.

Naostatek prezes doniósł o posłanych przez się za pośrednictwem astronoma wileńskiego p. Gusiewa artykułach do zgromadzenia naturalistów i lekarzy zebranych obecnie w Królewcu; te są: 1) wiadomość o kołtunie, szczególniéj o zaleceniu używania wody Vichy dla zobojętnienia kwasowych pierwiastków w systemacie limfatycznym i t. d.; 2) o różnych hippokratesach starożytnych; 3) o budowie żołądka i podeszwy u ptaka pustynnika (Syrrhaptes Pallassii); 4) o wadzie organicznéj nadzwyczajnéj z rysunkiem.

Wybrani na członków korrespondentów dr. Dambre i dr. Gliszczyński. (*D. R.*)

Sprostowanie. W przeszłym numerze, w wyliczeniu darów na rzecz Muzeum, pod N. 1 po wyrazach *róg czerwonego*, opuszczone słowo *jelenia*, i pod N. 7 nie wymieniony dar p. *Euzebjusza Hryniewieckiego*, składający się z współczesnego portretu króla Stefana Batorego w całéj postawie.

PRZEGLĄD WSZECHSTRONNY.

— Członek Izby niższéj angielskiéj Lindsay wyjechał do Stanów Zjednoczonych, celem toczenia układów, ażeby przywóz nieprawny Negrów-niewolników zastąpić dozwoleniem przenoszenia się do Stanów wychodźców chińskich. Starania te, które da Bóg może najpomyślniejszym uwieńczą się skutkiem, zwłaszcza że i wybór prezydenta w Stanach Zjedn. zapowiada pomyślny obrót dla sprawy wyzwolenia Czarnych, będą też niejako wynagrodzeniem ze strony Anglji, za ubliżenie, którego dopuścił się lord Brougham na kongresie statystycznym. Prezydent 1-go oddziału kongresu, lord Brougham, człowiek skąd inąd ze wszech miar czcigodny, postrzegłszy w zgromadzeniu czarną twarz Negra, niemógł się wstrzymać z chętką do szyderstwa i zadrwił sobie z kędzierzawego towarzysza prac statystycznych. Dotknięty Czarny odpowiedział, że i Negry „są także ludźmi.” Okazało się, że wielostronna nauka, znakomity talent krasomówczy i piękne przymioty towarzyskie, dawały zupełne prawo Czarnemu przypomnieć zacnemu lordowi, iż Negr także jest człowiekiem. Opinja publiczna potępiła lorda Brougham'a, a urzędowy przedstawiciel Stanów Zjednoczonych na kongresie, sędzia Longstreet, w skutek tego wyskoku odmówił udziału w czynnościach kongresu. Gdyby tak wszędzie trzymano o Czarnych i obstawano przy nich, podróż p. Lindsay'a byłaby już niepotrzebną; na nieszczęście rzeczy mają się inaczéj. W dziennikach szachowych znajdujemy ciekawy szczegół następujący: W Hawanie jest klub szachistów, do którego mają też wstęp i Czarni. Otoż w tym klubie jest członkiem Czarny, najsilniejszy w zgromadzeniu szachista i najlepszy układacz zadań szachowych; jest on wszakże *niewolnikiem* niejakiego p. Sierre. Ten szczegół wyświeca całą szkaradę panowania, w skutek mniemanéj wyższości moralnéj, nad człowiekiem wyższéj od swego pana intelligencji. Daj Boże, ażeby podróż p. Lindsay'a przyśpieszyła zmazanie tego ohydnego piętna naszych czasów!

— Otrzymaliśmy już urzędową wiadomość, że w r. 1862 będzie w Londynie *międzynarodowa* (powszechna) *wystawa przemysłowa*, o któréj donosiliśmy poprzednio. Niektóre rządy zawczasu uwiadomiły swych przemysłowców, ażeby się przygotowali do wystąpienia w porę. Spodziewamy się, że i u nas niezabraknie tak pragnących obeznać się na wystawie ze stanem współczesnym przemysłu, jako i dać dowody, żeśmy w miarę możności usiłowali zdążać po drodze rozwoju.

— Na trzecim kongresie ekonomistów w Kolonji, od 10 do 14 września, traktowano między innemi o następujących przedmiotach ściągających się do rolnictwa: 1) o podniesieniu kredytu a szczególniéj o rękojmiach hypotecznych; 2) o rozdziale gruntów i łączeniu sched; 3) o podziale własności, granicach tego podziału i wpływie jego na gospodarstwo narodowe; 4) o urządzeniu i użytku jako dźwigni rzek i t. p.

— Japończycy wykryli godną uwagi własność magnesu, a mianowicie: że tuż przed trzęsieniem ziemi traci siłę przyciągającą. W zastosowaniu tego, zrobili dowcipny przyrząd, polegający na odpadaniu ciężaru od magnesu i sprawianiu przez to mocnego uderzenia i odgłosu, co z niezawodną pewnością ostrzega o zbliżającém się trzęsieniu ziemi.

— Jak zadziwiających rozmiarów jest siła roślinności, za dowód posłuży fakt następujący. Na placu bastylskim w Paryżu ni stąd ni z owąd począł się wzdymać w jedném miejscu chodnik asfaltowy. Po upływie dni pięciu tego wzdymania się, nabrzmiałość w końcu pękła, i ku wielkiemu zadziwieniu przechodniów, ukazał się grzyb wielkości talerza. Straszliwa zaprawdę musi być ta siła życia, kiedy jeden nędzny grzyb kryptogam mógł rozsadzić tak spójną massę jaką jest asfalt!

— D. 8 lipca dr. Hayes w towarzystwie pewnéj liczby innych osób, udał się z Bostonu w podróż do bieguna północnego na statku „Stany Zjednoczone.” Celem podróży jest zadawalniające uczoną ciekawość zbadanie morza podbiegunowego. Wyprawa wszystkie ułatwienia zawdzięcza chętnéj pomocy osób prywatnych.

— W „Constitutionel'u” umieszczono rozbiór umowy zawartéj między rządem francuskim a stowarzyszeniem mającém na celu połączenie Francji z Ameryką północną za pomocą linji telegraficznéj. Stowarzyszenie podejmuje się rozpocząć robotę za rok i dokonać we trzy lata. Rząd francuski ze swéj strony zapewnia roczny dochód z telegrafu na summę 1,050,000 f. s. Kontrakt zawiera się na lat 50.

— Spennersche Zeitung zapisała zdarzenie, dowodzące, że i w nasze czasy poeci obdarzeni niepospolitemi zdolnościami jeszcze niekiedy umierają z głodu. D. 5 września umarł w berlińskim szpitalu katolickim Burggart, autor wydanego w r. 1854 dramatu p. t. „Joana Grey,” oraz drugiego dotąd niedrukowanego p. t. „Ifigenja”. Po otworzeniu ciała okazało się, iż zakończył życie w skutek wycieńczenia pochodzącego z zupełnego braku pokarmu. Okropne położenie swoje do ostatniéj chwili skrywał przed znajomymi, i dopiéro w ostatniéj chwili udał się sam do szpitala z prośbą o przyjęcie—na ostatniéj stacji do grobu. (W.)

PRZEGLĄD PISM CZASOWYCH.

Gazeta Warszawska (do 245):

— Wdzięczni z całéj duszy korespondentowi lwowskiemu za jego list ostatni, wypisujemy zeń ustęp następujący w całości: »Wiek już prawie cały odzywają się publicznie tysiączne głosy za tém, aby pomyślano na prawdę, szczerze o upowszechnieniu oświaty między najliczniejszą warstwą narodu. Największa część winy stanu obecnego spada na nas samych, ponieważ niechcieliśmy szczerze się poczuwać do wielkich i świętych powinności naszych obywatelskich. Uderzmy się tylko ze skruchą w piersi, i nie łudźmy się pięknie brzmiącém zapewnieniem wielu pisarzy nieoględnych, którzy nam prawią o jakiejś błogości stosunku patryarchalnego szlachty z włościanami, ale powiedzmy sobie raczéj, że jak przodkowie nasi, tak również i my zgrzeszyliśmy i grzeszymy ciężko, skoro pod uciążliwém brzemieniem téj patryarchalności mniemanéj lud nasz zdziczał i zezwierzęcił się najzupełniéj, że zatém do najostrzejszéj pokuty i zadość uczynienia za grzech tak wielki jesteśmy obowiązani, i żadnych niewolno nam szczędzić ofiar i poświęceń, aby lud ten, który tak źle wyszedł na naszéj opiece dotychczasowéj, na drogę postępu i oświaty wyprowadzić. Jestto powinność święta, któréj gdy niedopełnimy sumiennie, zmnoży się brzemię win naszych i przytłoczy nas srodze całym swym ciężarem: ponieważ nienależy nigdy zapominać, o czém zresztą aż nadto dzieje świadczą, że w ślad za niedopełnionym obowiązkiem, idzie Niemezis wiodąca za sobą następstwa mściwe. Gdy zaś chwila takiego odwetu nadejdzie, co zwykle prędzéj lub późniéj, ale zawsze koniecznie choćby po wiekach dopiéro następuje, wtedy na nic się nieprzyda narzekanie lub złorzeczenie okolicznościom. Smutne doświadczenia lat dawniejszych powinny nas były nauczyć, że z góry i zawczasu złemu zapobiegać i zaradzać należy, nim w plon bujny się rozpleni i wszystko inne przygłuszy.»

— Ogłoszona została ustawa wielce nas obchodzącego domu zleceń rolników nadniemeńskich. Czas trwania spółki oznaczono na lat sześć z możnością przedłużenia tego terminu. Przyjmowanie w komis do sprzedaży produktów rolniczych i wszelkich towarów; dostarczanie interesantom produktów przez spółkę sprowadzonych lub w komis jéj oddanych; udzielanie zaliczeń na oddane w komis produkta; przyjmowanie wszelkich wartości i kaucij hypotecznych na zastaw w celu otworzenia rachunku; przyjmowanie dobrowolnych depozytów różnego rodzaju; załatwianie wszelkich stosunków handlowo-bankierskich w kraju i za granicą: są zakresem działania spółki. Pożyczka pieniędzy na stałą lokację, zakładanie fabryk i prowadzenie przedsiębierstw, oraz gra giełdowa, są wzbronione.

— Korespondent z Lubelskiego powiada, że chcąc zniszczyć jaja szarańczy, należy pola, na których są złożone, orać płytko na zimę o ile można późno, lub też na wiosnę jak najwcześniéj, ażeby przymrózki szkodliwie na jaja oddziałać mogły. Ten prosty sposób zdaje się nam o wiele praktyczniejszym od innego, który podaje »Czas», a który zależy na wybijaniu szarańczy prądem płynu elektrycznego.

— Komitet budowy kościoła w Warszawie przy placu Grzybowskim, pod wezwaniem Niepokalanego Poczęcia N. M. Panny, donosi o dozwoloném zbieraniu na ten cel dobrowolnych ofiar do wysokości summy anszlagowéj rs. 200,000. »Rozesłane już zostały książeczki i kwitarjusze *do poboru* (?) rzeczonych składek». Znaczne summy już uzbierano, i reszty pobożność chrześcijańska zapewnie w rychłym czasie złożyć nieomieszka.

— Przed rokiem wyszło było niedorzeczne rozporządzenie, ażeby w gimnazjum tak zwaném polskiém we Lwowie nieprzyjmowano innego wyznania, młodzieży, tylko rzymsko-katolickiego. Obecnie to rozporządzenie cofnięto.

— P. Białecki, współpracownik niegdyś »Teki» i »Słowa« przebierał stare, dziś nieużywane wyrazy znajdujące się w *Voluminach legum*, i zamierza takowe osobno wydrukować jako podręczny słowniczek do czytania Voluminów.

— Wyszła z druku niewielka książeczka p. t. *Ochronki wiejskie* przez A. G. Wartoby u nas choć na papierze obeznać się z temi pożytecznemi zakła-

ami, kiedy rąk do czynu tak mało, i kiedy żywy, a piękny przykład obywatelek królestwa nikogo pobudzić niezdoła!

— We Lwowie sprzedają przez licytację księgarnię Stockmana; trzecia to już księgarnia upada w tym roku we Lwowie: dowód słuszności słów na czele obecnego przeglądu umieszczonych.

— W Petersburgu czyniono temi czasy próby ze statkiem niezatapialnym nowéj konstrukcji, przedstawionym przez p. Łobaczewskiego z Połtawy.

— Zapewniają, iż p. Frankowski inżynier miał odszukać w okręgu wschowskim pokłady białego marmuru.

Gazeta Codzienna (do 245):

— Korespondent z Ukrainy, rozpatrzywszy kalendarz berdyczowski, donosi, iż bałagulska astronomja téj jedynéj dla wielu gospodarzów książki, ogłosiła wstąpienie na tron konsularny Saturna, »który z natury swojéj jest sprawcą wilgoci i zimna». Lecz co mówić o Berdyczowie, kiedy sama Warszawa, obok kalendarzów wydawanych przez Obserwatorjum Ungra i Jaworskiego, wydaje dotąd ze swego nadobnego łona, równy berdyczowskiemu »kalendarz astronomiczno-gospodarski», w którym księżyc liczy się zawsze do rzędu planet głównych, a prezydentura władzy nad ziemią rok rocznie komu innemu z błyszczących na niebie »ćwieczków» się oddaje. Smutno, że takie rzeczy dotąd się jeszcze drukują lecz daleko smutniéj, że te wyroby niepojętéj głupoty mają dotąd swych zwolenników między *czytającą* publicznością na wsi! Wprawdzie Krasicki powiada, iż najszczęśliwsi są głupi; niezaszkodziłoby jednak poświęcić coś z tego szczęścia,—a wtedy, przynajmniéj w kalendarzach, zamiast planet, Bóg jeden panowałby nad ziemią.

— Korespondencja jednego z redaktorów, datowana z Paryża, opisuje przedstawienie w teatrze *Afrykanina.* Autor téj korespondencji, jak nam wiadomo, znakomity pisarz polski, powiada, iż przedstawienie uderza szczególniéj nadzwyczajną naturalnością gry, któréj za podstawę służy dobrze rzecz sama, w warunkach scenicznych osnuta z nadwyczajną prawdą, i dodaje, że *Afrykanin* ze wszech względów zasługuje na to, abyśmy go mieli u siebie. Jednocześnie z tém, w innéj gazecie czytamy zdanie, iż ta sztuka jest bez żadnego, ale co się zowie żadnego znaczenia. Wierzże tu sądom krytyki!

— Krótki rozbiór *Kroniki podhoreckiéj*, zaliczają do ważnych materjałów historycznych. My jednak ze swéj strony dodamy, że wolelibyśmy raczéj same dokumenta, niż ułożoną z nich kronikę. P. Leonowi Rzewuskiemu piszącemu życiorys swego przodka Wacława, niełatwo było wywiązać się z zadania, kronika jego wygląda nakształt niedawno umieszczonéj w »Kurjerze» reklamy z powodu ubliżenia pamięci »znakomitego» (!) Koszczyca. Za temi rehabilitowanemi znakomitościami my dziś świata i żywéj prawdy niewidzimy.

— D. 3 (15) b. m. przywieziono do kościoła pp. Wizytek w Warszawie posąg Tateusza Czackiego, który wykonał i podarował znany rzeźbiarz Sosnowski, twórca znajdującéj się w naszém muzeum grupy: Jadwiga i Jagiełło.

— P. Aleksander Lesser, za przesłany królowi Szwecji i Norwegji egzemplarz Wizerunków Królów polskich przez siebie zebranych i rysowanych, zaszczycony został wielkim medalem złotym za sztuki i umiejętności.

O żniwiarkach w ogólności a w szczególności o żniwiarce systemu Hussey'a i Drey'a.

(Dalszy ciąg ob. N. 73).

3) *Spychanie ściętego i zebranego zboża, ze stołu żniwiarki.*

W żniwiarkach systemu Hussey-Garetta i Dreya, człowiek zbierający ścięte zboże, zgrabianie spycha je ze stołu: Wszakże w niektórych żniwiarkach, jak to mówiliśmy wyżéj, czynność tę dokonywają pewne narzędzia, wchodzące w skład i budowę maszyny żniwnéj. Wprawdzie jest to znaczna korzyść, gdy sama żniwiarka czynność tę dokonywa, oszczędza się bowiem człowiek, największą grający rolę w żniwiarkach Mannego, Husseya i Dreya, lecz z drugiéj strony zyskuje się na tém, iż maszyna nie tak jest skomplikowaną i lżejszą. Ale nierównie ważniejszą w żniwiarce Husseya i Dreya, jest ta okoliczność, iż zboże spycha się tuż za stołem, i droga po przejściu żniwiarki jest zapełniona wiązkami zboża. Trzeba więc usiłować tak śpiesznie je wiązać, iżby następne przejście koni z maszyną nie znalazło téj zawady albo opóźnionėm zebraniem z drogi iżby ludzie i konie nie mitrężyli się wyczekiwaniem. Wprawdzie potrzeba ciągłéj czujności nad robotnikami i bez dostatecznéj ilości pomocników żniwiarka żąć nie może, albo co gorsza przy pośpiechu, robota niedbale się dokonywa. Wszelako, gdyby żniwiarki systemu Husseya i Dreya były zupełnie skąd inąd zadawalniające rolników, ten jeden zarzut niemiałby prawa odstręczać nabywców od podobnéj maszyny.

Gdy zboże jest gęste, grunt, na którym żąć ma żniwiarka, twardy, i w zbożu mało ziela; gdy konie są dobre i zbierający ścięte zboże wprawny, wówczas za żniwiarką, prawie w równych odstępach, widzieć można dwie wiązki ściętego zboża ułożone tak równo, że ręka ludzka piękniejszych wiązek ułożyć nie zdoła, a żniwo dokonywa się tak czysto, tak prędko, że patrząc na tę operację, czuje się prawdziwa przyjemność.—Lecz na nieszczęście niezawsze i niewszędzie, wszystkie konieczne warunki do dobrego żniwa żniwiarką razem w parze chodzą, najczęściéj przytrafiają się same najniekorzystniejsze żniwu okoliczności, i do nich żniwiarki dotychczasowe zastosować się zgoła nie umieją.

Żniwiarka Hussey'a i Drey'a zrobiona w fabryce pana Cegielskiego waży około 30 pudów. Sprowadzona do Warszawy kosztuje rubli srebrem 230. Do pociągu przy czynności w polu, potrzeba używać 4 koni małych, albo 3 dużych ale silnych. Najdogodniéj usunąć krzesło i wieźć z konia. Dyszel do chomontów powinien być dobrze przytwierdzony, iżby się nie rzucał na boki. Gdy wszystko sprzyja, można tą maszyną użąć 7-8 morgów gęstego zboża. Do zbierania potrzebowałem około 10 kobiet i mężczyzn to jest 8 kobiet, woźnicę mężczyznę i pracującego na stole też mężczyznę. Żąłem pole podzielone na równoległoboki, na każdym boku stawiłem jedną kobietę do zbierania i wiązania a jedną do zagrabiania lub wyrzynania sierzpem miejsc nieżżętych. Sądzę jednak, że gdy będą w użyciu grabie konne, o cztery kobiety mniéj będę potrzebować do uprzątnienia drogi po żniwiarce. Zbliżę się więc do téj liczby jaką podaje pan Cegielski, opierając się na rachunkach niemieckich gospodarzy (oni przyjmują 5 osób do żniwiarki Hussey'a i Drey'a).

Liczne są okoliczności, które wpływają na pośpiech żniwa. I tak gdy grunt jest nieco piaszczysty, lub uprawą sproszkowany w polach jarych, żniwiarka często się zatrzymuje i mitręży. Gdy pole jest górzyste, albo zboże zbyt gęste i trawą przepełnione, żniwo odbywa się powolniéj. Jeśli wiatr jest silny w czasie żniwa, lub robota dokonywa się na małych kawałkach gruntu, gdzie żniwiarka często musi przechodzić z boku na bok, albo gdy pole poorane jest w zagony, i maszyna na poprzecznych kierunkach idąc, musi być bezczynną, tam konieczną jest strata czasu, a więc w danym czasie mniéj roboty jak na równinach, na zbożu czystém, na uprawie płaskiéj i w chwilach wolnych od wiatru. Już niebędę pod rachunek stały podciągać wypadków, albo nieodłącznych od żniwa, które czas zajmują, albo nadzwyczajnych, które również wpływają na pośpiech roboty, jakiemi są: nalewanie oliwy do panewek, obejrzenie mutrow, wypoczynek dla ludzi i koni, albo też przymocowywanie mutrów w żniwiarce. Niemożna sobie wyobrazić, z jaką łatwością najsilniéj przytwierdzone, przez ciągłe drganie maszyny, w rychłym czasie odszrubowywają się i spadają; w niektórych miejscach są rozdwojone sztyfty, te jeszcze łatwiéj wypadają. Dostrzegłszy stratę mutry, wypada ją wyszukiwać, a że nie wnet się dostrzega po spadnięciu, przeto na wynalezienie muterki w trawie, traci się czas, trudno bowiem bez narażenia na zepsucie, maszyny bez téj sztuki używać. Z tych właśnie przyczyn radzimy po pewnym przeciągu żniwa, zatrzymywać się ze żniwiarką dla obejrzenia mutrów i sztyftów. Do przyczyn opóźniających żniwo, że należy zaliczyć siłę i chód koni pociągowych, zręczność woźnicy i spychacza, ochotę ich dobrą i dozor, każdy pojmuje.

Radziłbym każdemu, zaczynającemu rok pierwszy używać żniwiarek na swych polach, aby przeznaczał dozórcę nieodstępnego przy téj robocie. Dozorca winien jest nieodstępować maszyny od chwili wytoczenia onéj ze składu narzędzi rolniczych, aż do chwili w któréj żniwiarka wraca na swoje stałe miejsce. Przy żniwie powinien dozorujący być na koniu i tuż postępować za żniwiarką; tym sposobem będzie w stanie i widzieć czynność maszyny i robotę ludzi. Dostrzegłszy nieczyste żniwo, powinien wnet wyszukiwać przyczyny, tę wskazać bądź woźnicy, bądź spychającemu zboże, by zaradzić złemu. Do spełnienia téj powinności zdrowy rozsądek wystarczy, jeśli przy tém znane mu będą wykazane tu warunki, potrzebne do dobrego żniwa i skutki ze szkodliwych wpływów na żniwo maszyną, zebrane dwuletnią praktyką na różnych gruntach, w rozmaitém zbożu i w różnych stanach pogody.

Do dozórcy należeć też będzie: aby pilnował, codziennego smarowania zębow u kół żelaznych i trybów. Do smarowania radzę używać massy pod nazwą: (Antiattraction) massa chemiczna do smarowania maszyn i pojazdow, sprzedawana w Warszawie, wynalazcą jéj Lindochan. Bardzo jest trwałą i lubo nieco droższą od tłustości zwyczajnych, wszakże, dla trwałości oszczędza kosztów rolnikowi i najdokładniéj odpowiada celowi. Do panewek zaś nalewa się oliwa, i tę dość często a po niewiele dolewać potrzeba, zwłaszcza gdy żniwiarka prędko chodzi, a czas jest gorący. Żelaza się prawie rozpalają i wielka ilość oliwy paruje; jeżeli tedy nie będzie pilności przy odwilżaniu osi, maszyna musi chodzić ciężko i psuć się prędko. Zbytnia zaś ilość oliwy naraża na koszta rolnika i zanieczyszcza stronę zewnętrzną panewek, bo się wylewa, ścieka po powierzchni, a zmięszana z piaskiem twardnieje, i gdy niedbalstwo w oczyszczeniu ma miejsce, wada tego rodzaju może być źródłem zepsucia maszyny.

Gdy żniwiarka ostatecznie z użycia wychodzi, należy noże wyjąć z maszyny, posmarować oliwą i ustawić na zimę w miejscach zabespieczonych od rdzy. Ząbkowania nożów, nasi kowale nie są w stanie dokonać, potrzeba na to pilnikarza lub dobrego ślósarza. Winienem tu jeszcze zrobić jedną uwagę dla dozorujących przy żęciu żniwiarkami. Zdarza się, że koło boczne z prawéj strony, obracające trybę umieszczoną na walcu nadającym ruchy pile, że mówię to koło, urządzone zwykle tak, że gdy żniwiarka idzie w pole ono się oddala od tryby i noże zostają w spoczynku,—po niejakimś czasie, przybliżone do trybów, lubo się obraca, wszakże noże zostają w spoczynku i żniwiarka mimo posuwania się i obrótu koł, zgoła nie żnie, zwłaszcza na miejscach, gdzie zboże gęstsze i robi opor silniejszy. W takiém zdarzeniu należy wspomnione koło więcéj posunąć na osi, na któréj jest osadzone, ku trybie, aby przy ruchu, zęby tego koła dostatecznie chwytały karby u tryby. Cała bowiem przyczyna spoczynku mieści się w oddaleniu zębow od tryby, bądź przez drganie maszyny, bądź też przez zluzowanie się i zębów koła i karbów tryby. Do wykonania roboty, o któréj tu mowa, sądzę, iż zdrowy rozsądek może wystarczyć każdemu dozórcy. Lubo noże w pile, umieszczone na stalowych łożyskach i po ich powierzchni ciągle się posuwając, tém samém ciągle się ostrzą; wszakże gdyby była potrzeba naostrzenia zębow u piły, należy tę operacją dokonywać na zwyczajnym do ostrzenia narzędzi rolniczych kamieniu. Dwóch przytykają zęby piły do kamienia, ale stroną gdzie niema ząbkowania, a trzeci dyryguje, przy obrócie kamienia wilgotnego bardzo łatwo i rychło się naostrzają. Wszelako czynności téj często powtarzać niema potrzeby, i tylko gdy pole jare, zbronowywane drapaczami ma na sobie nierówności, gdy te nierówności nie były zgniecione walcowaniem, wówczas żniwiarka w przejściu, wierzchołki kup ziemi przecina często, i tym sposobem bardzo się piła tępi. Z tych przyczyn przy uprawie gruntu musimy zwrócić uwagę na wszelkie nierówności i takowe wcześnie usuwać.

Dozórca jeżdżący za żniwiarką winien również jak i woźnica patrzeć na zboże przeznaczone do żęcia, czy w niem niewidać kamieni, bądź zostawionych przez niedbalstwo oczyszczających pole, bądź też wrzuconych w zboże złośliwą ręką. Dostrzegłszy je, powinien wnet zatrzymać żniwiarkę i zawadę grożącą zgruchotaniem piły usunąć. A nadto wielką przezorność i baczność winien zwracać w chwilach wyprowadzenia żniwiarki w pole przez ciasne ulice między kamieniami, płotami obok krzakow, w przejazdach przez bramy wązkie, w ustawieniu maszyny na same pole, wjeżdżając przez miedze wyniosłe, we wszystkich bowiem tych okolicznościach żniwiarki są narażone na zupełną ruinę.

Trzeba i to dodać do niekorzystnych okoliczności, towarzyszących wynalazkowi żniwiarek, że maszyna chociażby po płaskiéj orce tylko chodziła, wszelako po roku użycia przy trzęsieniu, przez szybkość obrotu osi w panewkach, przy tak wielkiém działaniu i siły i oporu, zużywa się bardzo znacznie. Już bowiem w końcu pierwszego roku, zaczynają ścierać się nity, przymocowywające zęby piły do sztabki w niéj egzystującéj. Po spiłowaniu się nitów, co moment wśród żniwa zaczynają wypadać zęby. Następnie, ściera się wycięcie w łapkach żelaznych, przyciskających ową żelazną sztabkę, do któréj są przynitowane zęby u piły, do łożysk stalowych. Z tego powodu, cała piła lóżno chodzi, podnosi się nad łożyska stalowe i między zęby piły, między łożyska i palce, napycha się już to słoma, już trawa; zanieczyszczają się coraz bardziéj zęby i coraz gorzéj ścinają zboże, a w końcu całkiem nie tną. Trzeba więc co moment zatrzymywać się, oczyszczać zęby, ażeby żniwo było czyste. Lud nasz pracowity, zastanawiać się niewzwyczajony, najczęściéj nie zdoła odkryć przyczyny, i nieumie sobie radzić. Stąd to przychodzą raporta ekonomów, o zepsuciu się maszyny całkowitém, o niemożności dokonywania żniwa czystego, jedni nazywają wady żniwiarki złą konstrukcją maszyny; inni, jéj grymasom przypisują niepomyślne wypadki. Wszelako przyzwyczajonemu dochodzić ze skutków ich przyczyn w naturze, z łatwością te ostatnie przy zepsuciu się żniwiarki odkryć można. Dla tych przyczyn właścicielom żniwiarek, nie radzę ufać raportom panów ekonomów, ale w każdym razie, własném okiem rzecz zbadać i własném pojęciem wyrokować.

Obok tego zużycia części składających żniwiarki, zdarza się jeszcze, iż panewki zaczynają wycierać się. W takim razie osie muszą rzucać się w tę i ową stronę, podług siły wywartéj na nie. Najprzód téj wadzie ulega oś, na któréj mieści się tryba, będąca tuż pod obwodem koła drewnianego (w żniwiarce Hussey'a i Drey'a) obracającego się po ziemi. Gdy oś wspomniona rzuci się w bok, tryba wyskakuje z zębów koła i upiera się o obwód tak silnie, że żniwiarka, albo musi się zatrzymać i zaryć, albo też zepsuć się do szczętu. Należy tedy tyle razy mieć na oku panewki i oś, o któréj tu mowa, ile razy żniwiarka zacznie na twardym gruncie zaorywać się i koło obracające się po ziemi przestawać obracać. Dostrzegłszy zaś zużycie panewek, takowe odmienić. Dalszém psuciem się żniwiarki przez samo używanie onéj, jest pękanie ucha na końcu nożów i walca, w samém połączeniu nożów z maszyną żniwną.

Te wszystkie zużycia mają miejsce w końcu roku: a więc któż niepojmuje, że część znaczna kapitału nakładowego zużywa się, że w rachunku czystych zysków z użycia żniwiarki, cyfra ostateczna bardzo być musi mała. A któż wie czy nie minus wypada po skrupulatném obliczeniu. *(d. c. n.)*

KORESPONDENCJA KURYERA WILEŃSKIEGO.

Wiedeń, *15 września 1860 r.*

(Dalszy ciąg ob. N. 73).

Ruch narodowy objął prawie wszystkie szczepy w monarchji austryjackiéj, o których zapomniano. Wołochy, Słowacy, Słoweni w Karyntji, dopominają się uwzględnienia ich właściwości narodowych. Przedewszystkiém starają się o organa publiczne, w którychby mogli umieszczać swoje żażalenia i potrzeby narodowe. Wołochy mają 3 dzienniki w Węgrzech i w Siedmiogrodzie. Słoweni mają dobrze redagowany dziennik w Lajbach „Novice,“ a w Klagenfurcie „Slovenski Glasnik,“ odzywają się teraz silnie za równouprawnieniem i zbijają argumenta rządu, jakoby ich język nie był dość wykształcony do użytku szkół i sądownictw tém, że w ich języku tłumaczył historję powszechną Vertorec i że tenże wydał doskonałą chemję a professor Dr. Robida fizykę, Bleiweiss i Dr. Struppi weterynarję *etc. etc.* Powiadają: niebrońcie nam i pozwólcie szczerze uorganizować szkoły w języku ojczystym, a zobaczycie ile ludzi zdolnych wyda nasza ziemia słowiańska. Rząd, który Słowian tylko tam protegował, gdzie ich mógł użyć za narzędzie przeciw drugim, i choć na nizkim stopniu oświaty będących zachęcał do wydawania pisma publicznego, do którego trudno było znaleźć pisarzów i czytelników, (jak się to działo z Rusinami w Galicji),—w innych częściach monarchji, gdzie cywilizacja mieszkańców domagała się sama organu krajowego, jak np. w Czechach, stawiał przeszkody samowolne rozwinięciu się publicystyki. Darmo się ubiegano w Pradze o koncessję na organ polityczny, czeski, a gdy znakomity publicysta Dr. Klutschak założył dziennik niemiecki „Gazeta konstytucyjna“ w Pradze, tyle miał przykrości do znoszenia, że musiał zaprzestać, choć się dziennik bardzo dobrze rentował. Teraźniejsze okoliczności silniejsze, niż zła wola. W Pradze będzie wydawany „Czas“ przez Dra. Krasa,—w Zagrzebiu, stolicy Kroacji uzyskał koncessję na dziennik polityczny literat znany Vrbańcic Slavoljub i od 1 października wychodzić będzie pod tytułem „Pozor.“ Dziennik pierwszy powiada w swym programie, że będzie bronił narodowości, przestrzegał potrzeb kraju etc. „Pozor“ zaś w krótkim programie mówi między innemi: „Nieprzestawajmy być sami sobą, o ile to możliwe, i korzystne.“ W tém powiedział: pilnujmy narodowości, rozwijajmy ją, ale trzymajmy się autonomii całych Węgier, bo oddzielnie, pokawałkowani, będziemy słabi, jak tego dowiódł separatyzm od r. 1848 Kroacji nadany.

Kto pilnie śledził ruch umysłowy, rozwijający się między Słowianami monarchji austryjackiéj, i porównał go, w myśli, z ruchem roku 1848, ten musi przyznać, że ogromny postęp w téj mierze nastąpił. Przed 12-stu bowiem laty jedni szli w prawo, drudzy w lewo. Czechy chcieli scentralizować wszelkie pojedyńcze objawy w jedno, i stare tradycje zlać w jakąś jedność teoretyczną. Kto był za utrzymaniem tego, *co mu właściwe,* był uważany za nieprzyjaciela. Kroaci niczego tak niepragnęli, jak oderwania od Węgier, a zaokrąglenia swego małego kraju przez annexje całego wybrzeża dalmatyńskiego z Istrją, aż po Triest, marzyli o królestwie Illiryjskiém, wciągając w nie i Serbów węgierskich, wbrew woli tych ostatnich. Węgrzy chcieli autonomji całych Węgier z Kroacją i Siedmiogrodem. Nic nie mogło być bardziéj pożądaném rządowi austryjackiemu, który zimno rachował, jak takie projekta teoretyczne. Dano się wszystkim wymarzyć, dopóki była potrzeba, używano jednych przeciw drugim, aż nareszcie wzięto każdego pojedyńczo z góry i kazano słuchać kazania niemieckiego. Teraz zaś wszyscy pojęli, że tylko wspierając się wzajemnie, mogą stawić czoło dążnościom agglomeracyjnym Germanizmu. Węgry w tym ruchu narodowym dają przykład naśladowania godny, oględności, wyrozumiałości dla drugich narodowości, i miłości chrześcijańskiéj. Dziś koło nich się skupia życie narodowe w monarchji austryjackiéj, inne plemiona starają się około téj silnéj grupy krystalizować. W Węgrzech istna zaszła metamorfoza, wszystkie narodowości jednoczą się w myśli autonomji politycznéj i zgody domowéj. Od przyjeżdżających z tamtych stron Węgrów, Kroatów i Serbów, a nawet od naszych tam zamieszkałych ziomków słyszałem, że zgoda, zapomnienie dawnych uraz, braterstwo, charakteryzuje ruch społeczny, i co ważne, że się to przekonanie, iż tylko *zgodą i jednością mogą być silni,* rozlało po wszystkich warstwach towarzyskich, i objęło wszystkie wyznania religijne. Mieszczanie i chłopi z Wojewodiny, Serbi i Wołochy powiadają: wprzódy było lepiéj, niekłóćmy się, trzymajmy się kupy, a wrócić musi tak jak było, to jest Węgry historyczne w całości. Naturalnie, że te objawy zgody w klassach oświeceńszych wybitniéj występują. Przy każdéj sposobności bratają się Węgrzy, Kroaci i Serbowie; tak, niedawno, przy uroczystości pamiątki Zrinyi'ego, w Szigetvar, były mowy, i demonstracje z obu stron, na mogile bohatera Kroacko-Węgierskiego podawali sobie dłoń bratnią. Zdawałoby się tedy, że Austrja powinna być zadowolnioną z tego pogodzenia się różnych plemion i wyznań w Węgrzech, jeśli jéj szło *istotnie* o protekcję narodowości Słowian, co po 1848 roku szumnie głosiła, ale pokazuje się jasno, że takiéj prawdziwéj zgody tu niechciano. Dzienniki urzędowe powstają na te manifestacje. Gazeta Augsburgska idzie nawet daléj i potwierdzając wiadomości o harmonji Słowian południowych z Węgrami, uważa te objawy za nienaturalne, i li tylko jako wypływ obcéj agitacji, między innemi Francji. Godło więc Austrji „Viribus unitis“ trzeba właściwie rozumieć po dawnemu i tłumaczyć przez: „Divide et impera.“

Czechy śledzą starannie, co się w ich sąsiedztwie dzieje, i w ich pismach maluje się żal, że panowie czescy, którym i pozycja i majątek daje wpływ, nie stają jak Węgrzy na czele ruchu społecznego, i że ten musi spoczywać na siłach klass średnich, którym zatrudnienia i troski domowe nie pozwalają zawsze trudnić się sprawami ogólnemi. Pisma czeskie w ogole skarżą się na apatję klass wyższych, które zajmują najwyższe urzęda wojskowe i cywilne w monarchji.

Węgrzy istotnie czują tę powinność, jaką ma każdy naród czczenia tych, którzy się przyczynili do rozszerzenia oświaty, podniesienia godności narodowéj, lub w jakimkolwiek zawodzie użyźnili niwę ojczystą. Baron Mikołaj Vay, znakomity rzeźbiarz, modeluje biust nadnaturalnéj wielkości poety Węgierskiego „Kazinczy“ który jest na ukończeniu. Robota ta będzie odlaną w tutejszéj giserni sławnego Fernkorna (który statuę arcy-księcia Karola odlewał) i będzie przewiezioną do muzeum węgierskiego w Peszcie. Także podczas ostatnich wyścigów konnych w Stuhlweissenburgu na propozycję hr. Eugeniusza Zichego, złożono składkę na monument „Vórósmarty'ego“ w oka mgnieniu 13,000 reńskich. Jest to autor pieśni „Szosat“ (ojczyzna) która jest hasłem zgody w ruchu teraźniejszym. *(d. c. n.)*

Filadelfja, *29 sierp. 1860.*

Szanowny Redaktorze! Na miłe wezwanie twoje radbym jak najserdeczniéj odpowiedzieć o ile moje słabe siły pozwalają. Nienawykły piórem władać, stwardniałą od młota i dłut ręką, przeszlę ci kilka słów moich uwag o tym kraju, o jego rozwoju i przyszłości, jaką mu losy zwiastują. Nie uważaj na szorstkość stylu, obcy może zwrót i szyk wyrazów, ale na rzecz i wątek, które obojętnemi nam i całéj ludzkości być nie mogą.

Nie ma w dziejach przykładu tak nagłego i ogromnego wzrostu, jaki dziś przedstawia ten kraj po 60 ledwo latach ustalonego istnienia. Zaledwo 2,400,000 liczący w 1783 r. i na przestrzeni bardzo ograniczonéj—dziś już zajmuje kraj od Atlantyku po Ocean spokojny, i liczy 30,000,000 z górą skrzętnéj, pracowitéj i dzielnéj ludności.

Doskonałości trudno szukać na świecie a dzieje nas uczą, że pod każdą formą rządu dobra administracja jest możebną, skoro z rozsądkiem i oczywistym interesem narodu w sprzeczności nie jest. Dla tegoż, jakkolwiek anarchiczne żywioły toczą walkę na zabój wewnątrz tego kraju, ogólny rozum myślącéj massy bezpieczeństwo i pokój państwa tu stanowi.

W téj chwili jesteśmy świadkami dziwnego tu widowiska. Polityczne partje tego kraju tak dalece się zużyły, że wpadły w ostateczności i grożą rzeczywiście rozerwaniem Unji tego potężnego państwa. Wszakże niebezpieczeństwo to tylko jest pozorném. Nikt rozsądnie nie obawia się

zgubnych skutków téj pozornéj burzy. Są to tylko bałwany wznoszące się na powierzchni i ogromem piany tylko straszne—massa wód spokojna jest i nienaruszona.

Mieliśmy tu w tym roku wiele ciekawych niespodzianek, które w gruncie bardzo są nauczające. Kongres spędził 3 miesiące czasu na obiorze marszałka sejmu. Nareszcie wybrano marszałka z partji przeciwnéj prezydentowi i administracji. Rzeczy wszakże szły i idą mimo to zwyczajnym trybem.

Poselstwo z Japonji zajęło kilka miesięcy swą nadzwyczajnością, złożone z 70 kilku osób podejmowane było kosztem publicznym w Waszyngtonie, a kosztem miast, których gośćmi byli posłowie. Tutaj w Filadelfji bawili dni 8, w New-yorku dni 10, koszta przyjęcia ich tutaj nie przeniosły czł.8000, kiedy w New-yorku rada miejska 125,000 cz. zł. na podobneż ich przyjęcie wydać potrafiła, przynajmniéj naliczyła miastu tę summę, ale podobno ją obetną.

Potężny okręt Lewiatan czy Great Eastern, stanowiący epokę w nowożytnem budownictwie parostatków zajął powszechną uwagę swem przybyciem do Nowego-Yorku. Jest to jak wiecie jedyny statek téj wielkości, pomieścić może w potrzebie 10,000 ludzi, dziwił swym ogromem i potęgą maszynerji — wszakże na koniec, przez zły takt i niezgrabność oficerów, stracił popularność i odjechał ze wstydem.

Książe Gallji teraz zajmuje piękny świat tutejszy, a nie jedna piękność nowego świata gotuje wszystkie czary wdzięków i urody, by usidlić następcę tronu angielskiego i nowy element wprowadzić w rodzinę panującą w tamtym kraju.

Ale wszystko niknie przed interesem zbliżających się wyborów na prezydenta: miasto pełne huku, muzyki, chorągwi od 1-go po piąte piętro w poprzek ulic sięgających, każda partja występuje z pochodniami w nocne processje i owacje dla swoich faworytów, objeżdżających kraj z pompatycznemi mowami. Nie raz widzisz na dwóch rogach ulicy huczne zebrania dwóch przeciwnych partji i mówców ulicznych, wychwalających tego lub owego kandydata. Wszakże w tym zgiełku nie widzisz ani bójki, ani tłoku ani ścisku, widzisz słowem, że to ludzie nie bydło, policja mało co, albo wcale nic nie ma w tém do czynienia, lubo jest przytomna i gotowa.

Urodzaje tegoroczne zboża w całéj Unji były wyborne. Boją się na południu o bawełnę i cukier, ale ostatnie deszcze, i to pewno poprawią.

H. D.

ROZMAITOŚCI.

— W Londynie wybijają przeznaczone do Kanady pieniądze bronzowe, które krom swego przeznaczenia jako znaki wartości, mogą zarazem być używane jako miary i wagi: i każda bowiem z tych monet ma jeden cal w średnicy i jest setną częścią funta.

P r z e w. E k. szczegółowemi faktami okazuje, iż tytuń prawdziwy turecki bardzo rzadko przychodzi do nas niesfabrykowany; pospolicie zawiera w sobie pewną część bessarabskiego lub krymskiego, a niekiedy nawet bywa dodawany do tych podlejszych gatunków tylko dla zapachu. Środkiem na zniesienie tego oszukaństwa, przynoszącego fabrykantom ogromne zyski, jest podług Przew. skasowanie banderoli i otworzenie przez to pola współubieganiu się fabrykantów i handlarzy.

— Ostatnia wojna włoska kosztowała Austrję 200,000,000 florenów.

— Statut czeskiego banku hypotecznego przedstawiony został rządowi austrjackiemu na utwierdzenie.

— W Węgrzech w Wesprymie zakładają towarzystwo rolnicze.

— Galicja domaga się urządu osobnego ministerstwa handlu.

— Istniejący dotąd tamże w Galicji zakaz tytularny (bo tylko na papierze) niedawania włościanom napojów na kredyt, został zniesiony. Powinni się z tego cieszyć ci, dla których ,,propinacja jest j e d y n y m pewnym dochodem"!!

— Dziennik rossyjski ,,Illustracja" w bardzo przychylny sposób odzywa się o nowém wydaniu V o l u m i n ó w l e g u m, dokonywaném przez p. Ohryzkę.

— Warszawski korespondent ,,Pszczoły północnéj" z wielkiemi pochwałami odzywa się o p. Brodzkim, rzeźbiarzu kończączym obecnie swe wykształcenie artystyczne w Rzymie. Zacytował nadto ustęp z artystyczno-literackiéj gazety rzymskiéj ,,Eptacordo", w którym prawie z zachwyceniem mówią o pracy tego artysty: Zbawiciel przywracający pokój światu.

— W gub. witebskiéj, pow. rzeżyckim, włościanka z majątku Krzewin wydała na świat jednocześnie troje dzieci płci żeńskiéj; matka i dzieci w dobrym są stanie.

— Mało pewnie komu wiadomo, że wynalazek kartek wizytowych, należy się Chińczykom, równie jak wynalazek 10,000 ceremonij. Od niezazapamiętnych czasów Chińczycy używają tych kartek, z tą jednak od naszych różnicą, że wielkością, kolorem, winietami odznaczają na nich godność i większą lub mniejszą wagę osoby.

— W miasteczku Białéj Cerkwi w gub. kijowskiéj utworzono w końcu roku przeszłego i na początku bieżącego cztery szkółki dla dzieci włościańskich, gdzie obecnie znajduje się 95 uczniów. Czytając wieść o tym pocieszającym fakcie, smutno jednak, że tameczni obywatele niewzięli udziału w inicjatywie, a teraz naturalnie światłem swém niewpływają na nadanie kierunku właściwego miejscowości i potrzebom tego ludu, który przecię znać też muszą!

T E A T R:

Dnia 20 września. *Kwakier i tancerka, Pan Andrzéj Buka.* 21-go opera *Córka regimentu.* 22-go *Dożywocie.*

W Redakcji Kurjera Wileńskiego złożono na kościoł Panien Marjawitek w Częstochowie: z powiatu Rżeżyckiego pan *S. K.* 3 rub. srebrem.

OGŁOSZENIA PRYWATNE.

ГЛАВНОЕ ОБЩЕСТВО

Россійскихъ Желѣзныхъ Дорогъ.

С. ПЕТЕРБУРГО-ВАРШАВСКАЯ ЛИНІЯ, 2ое ОТДѢЛЕНІЕ

И ЛИНІЯ ОТЪ ВИЛЬНА ДО ПРУСКОЙ ГРАНИЦЫ

О наймѣ буфетовъ.

Октября 5-го д. 1860 года будутъ производиться въ Управленіи Главнаго Общества Россійскихъ Желѣзныхъ Дорогъ торги на отдачу въ наемъ буфетовъ въ участкахъ отъ Динабурга до Вильна и отъ Ковна до Пруской Границы, въ двухъ отдѣлахъ: участокъ отъ Динабурга до Вильна состовляетъ 1ый отдѣлъ, участокъ отъ Ковна до Пруской границы 2ой отдѣлъ.

Желающіе принять участіе въ торгахъ могутъ видѣть тетрадь условій относящихся къ означенному найму въ Главномъ Правленіи Общества съ 2 до 5 часовъ пополудни, ежедневно кромѣ воскресныхъ и праздничныхъ дней, до 1-го октября включительно. Въ Управленіи Главнаго Инженера 2го отдѣленія въ Вильнѣ до 25 сентября включительно. Въ управленіи Инженера, Начальника Ковенского участка до 26 сентября включительно.

Объявленія отъ желающихъ принять участіе въ торгахъ, должны быть написаны во всемъ согласно формѣ, приложенной къ кондиціямъ и адресованы въ мѣсто пребыванія Общества въ С. Петербургѣ. Принихъ должна быть представлена росписка Главнаго Кассира Общества въ пріемѣ слѣдующаго къ объявленію залога въ обеспеченіе исполненія контракта въ количествѣ 500 р. с. за каждый отдѣлъ, или 1000 с. за оба вмѣстѣ. Этотъ залогъ можетъ быть представленъ въ центральнуюкассу общества въ С. Петербургѣ, или въ кассы банкира Геймана въ Вильнѣ и Ковнѣ.

Объявленія при которыхъ не будетъ приложено таковой росписки, или заключающія въ себѣ противныя условіямъ тетради предложенія, будутъ считаться недѣйствительными.

Какъ объявленіе, так и росписка должны быть вложены въ запечатанный пакетъ съ надписью:

Въ Совѣтъ Управленія Главнаго Общества Россійскимъ Желѣзныхъ Дорогъ.
Объявленіе отъ такого-то.
Къ торгамъ на отдачу въ наемъ буфетовъ, отдѣла N. 1, или отдѣла N. 2, или обоихъ вмѣстѣ.

Объявленія эти будутъ принимаемы въ Главномъ Правленіи до 2 часовъ по-полудни 2 Октября 1860 и вскрыты въ присутствіи Совѣта того же числа.

Если окажется возможнымъ, то подрядъ въ тотъ же день будетъ утвержденъ за тѣмъ, кто представитъ выгоднѣйшія условія и надежнѣйшее ручательство въ исправномъ исполненіи онаго.

Квитанціи во взносѣ залоговъ, представленныя отъ торговавшихся, за которыми подрядъ не состоится, будутъ на другой день по утвержденіи подряда возвращены имъ въ Главномъ Секретаріатѣ Общества, ежели залоги были внесены въ С. Петербургѣ и отосланы въ кассы Г. Геймана въ Вильно и Ковно, ежели залоги были представлены въ этихъ городахъ.

Управленіе общества помѣщается въ собственномъ домѣ N. 7 въ большой Италіянской улицѣ, рядомъ съ Пассажемъ. 1.

GRANDE SOCIÉTÉ

DES CHEMINS DE FER RUSSES.

LIGNE DE S. PETERSBOURG à VARSOVIE, 2-e DIVISION
et
LIGNE DE VILNA à LA FRONTIÈRE DE PRUSSE.

Location des buffets.

Une adjudication aura lieu le 5 Octobre 1860 à l'administration de la Grande Société des chemins de fer Russes pour la location des buffets des Sections de Dunabourg à Vilna, et de Kowno à la frontière de Prusse en 2 lots: Section de Dunabourg à Vilna lot N. 1; Section de Kowno à la frontière de Prusse lot N. 2.

Les personnes qui désireront concourir à cette adjudication pourront prendre connaissance du cahier des charges particulières à cette location tous les jours de 2 à 5 h. de l'après midi, les dimanches et fêtes exceptés, à la Direction générale de la Société jusqu'au 1 Octobre inclusivement. Aux bureaux de l'Ingénieur en Chef de la 2-e Division à Vilna jusqu'au 25 Septembre inclusivement. Au bureau de l'Ingénieur, Chef de Section de Kowno jusqu'au 26 Septembre inclusivement.

Les concurrents devront présenter leurs soumissions suivant laforme du modèle joint au cahier des charges et l'adresser au siège de la Société à St Pétersbourg. Elles devront être accompagnées d'un reçu du caissier de la Société pour la somme de 500 Rbs par chacun des lots, soit 1000 Roubles pour les deux lots, versée par le concurrent à titre de garantie de sa soumission. Ce cautionnement pourra être déposé à la caisse centrale de la Société à St Pétersbourg ou aux caisses du banquier Heimann à Vilna et à Kowno.

Les soumissions non accompagnées d'un reçu pareil ou dans lesquelles on introduirait des conditions contraires au cahier des charges, seront considerées comme nulles.

La soumission et le reçu doivent être mis dans la même enveloppe cachetée, laquelle portera l'inscription suivante:

Au Conseil d'Administration de la Grande Société des chemins de fer Russes.
Soumission d'un tel.
Pour la location des buffets lot N. 1 ou lot N. 2, ou bien pour les 2 lots ensemble.

Les soumissions ne seront reçues que jusqu'à deux heures de l'après midi du 2 Octobre à la Direction Générale.

L'adjudication sera tranchée, s'il ya lieu, le même jour, en faveur de celui des concurrents qui offrira les conditions les plus avantageuses et les meilleures garanties pour l'exécution du marché.

Les reçus constatant le versement du cautionnement seront restitués par le Secrétariat Général, le lendemain de l'adjudication, à ceux des concurrents dont les conditions ne seront pas acceptées et qui auront déposé leurs soumissions à St Pétersbourg et remis aux caisses de Mr Heimann à Vilna et à Kowno pour ceux qui auront versé leur cautionnement dans ces villes.

L'administration centrale occupe la maison de la Société N. 7 Grande rue Italienne, à coté du Passage. 1.

1. Продается гнѣдой заводской жеребецъ Орловскаго завода, отъ Свирѣпаго; и кобыла темно-гнѣдая Норманской скаковой породы; можно видѣть лошадей и узнать цѣну отъ командира лейбъ драгонскаго Московсковскаго Его Величества полка, полковника Моравскаго квартирующаго въ домѣ Абрамовичевой противъ образцоваго пансіона благородныхъ дѣвицъ. (593)

1 Sprzedaje się gniady ogier ze stada Orłowskiego, ze ,,Świrepego" rodzący się i klacz ciemno-gniada normandzkiéj wyścigowéj rassy. Można je widzieć i o cenie się dowiedzieć u komendanta Lejb-Dragońskiego pułku Moskiewskiego Jego Cesarskiéj Mości, pułkcwnika *Morawskiego* mieszkającego w domu Abramowiczowéj naprzeciw domu Cywińskiego, gdzie pensja rządowa szlacheckich dziewic. (503)

1 Z powodu wyjazdu za granicę, przedaje się Warszawska kareta na leżących ressorach, ze wszelkiemi rekwizytami, zdatna do miasta i do podróży, jednego z pierwszych fabrykantów Warszawskich. Bliższą wiadomość powziąć można u kowala Grochowskiego przy ulicy Dominikańskiéj, w domu dawnym Dominikańskim (594)

3. Sprzedaje się murowany dom przy Zarzecznej rogatce na przeciw tak zwanéj Saskiej-Kępy. Dowiedzieć się można w Gazetnéj ekspedycij u właściciela we wtorek i piątek od godziny 9—12. (437)

3. DOM MUROWANY, dwópiątrowy, nowozbudowany, o 16 pokojach ze wszelkiemi wygodami i ogrodem jest do sprzedania na Snipiszkach, przy ulicy Wiłkomierskiéj, N. 1008 i 1009. O cenie dowiedzieć się można u właścicielki Józefy Swiderskiéj,—mieszkającéj przy ulicy Ostrobramskiéj w domu Pobazylijańskim. (574)

TYGODNIK ILLUSTROWANY

od początku wychodzenia to jest od 1-go października 1859 r. do 1-go stycznia 1860 r., którego przez niejaki czas brakowało, został już powtórnie wydrukowany; życzący więc nabyć, mogą otrzymać go od wydawcy czy to oddzielnie, czy też tom cały z trzech początkowych kwartałów zbroszurowany. Cena zostaje taż sama.

Wielu Prenumeratorów z prowincyi lub Cesarstwa, którzy od 1-go października 1859 r., uiścili na pocztach lub ponadsyłali do Redakcyi opłaty półroczne—z powodu zapomnienia, że termin nowéj opłaty wypadał nie w połowie 1860 r., lecz na 1-go kwietnia, doznali przerwy w odbieraniu tego pisma. Z tego powodu Redakcya zwraca uwagę tych abonentów, którzy od 1-go października r. z. licząc, ponadsyłali opłaty roczne, że termin takowych kończy się nie w grudniu, lecz w bieżącym miesiącu wrześniu, i że wypada na kwartał ostatni r. b. osobno, lub w połączeniu z półroczną albo całoroczną opłatą na przyszłość, nadesłać prenumeratę.

Adres: J. Unger wydawca Tygodnika Illustrowanego, ulica Krakowskie-Przedmieście nr 391 w Warszawie. 2. (580)

2. Французскій уроженецъ знающій Русскій и Польскій языки желаетъ получить мѣсто при дѣтяхъ въ городѣ или на уѣздѣ для разговора на Французскомъ языкѣ; ближайшія свѣдѣнія забрать въ Редакціи Виленскаго Вѣстника. (585).

2. Francuzki podany, posiadający Rossyski i Polski języki, życzy dostać miejsce przy dzieciach w mieście lub na prowincyi dla rozmowy z niemi po Francuzku; dalszą wiadomość powziąść można w Redakcyi Kuryera Wileńskiego. (585)

ВИЛЕНСКІЙ ДНЕВНИКЪ.

Пріѣхавшіе въ Вильно, съ 15-го по 19 го сентября.

Преосвященный Тельшевскій епархіальный Епископъ Матвѣй *Волончевскій.*

ГОСТИННИЦА НИШКОВСКІЙ.

Пом. князь Сапѣга. Пред. Шеміотъ. Скибинскій. Мокржецкій. Янушкевичъ. Юндзилъ. Осипъ Сулистровскій. Эд. Сулистровскій. Ивашкевичъ. Микоша. Шукшта. Бялозоръ. Г-жи: Довнаровичева. Эйсмонтова. Пом. Пизани. Штабсъ-кап. Лашкевичъ. Генералъ-адъютантъ Фроловъ. Подпор. инж. Кровковъ. Подпор. инж. Капринскій Чин. ос об. поруч. Кржившцкій. Пом. Балинскій. Чин. при жел. дор. Минскій.

В ъ р а з н ы х ъ д о м а х ъ.

Въ д. Каца: пом. Ст. Бокшанскій.— Въ д. Яловцера: отстав. потм. Л. Моравскій.— Въ д. Гузы: Свенцянск. уѣзд. пред. двор. Г. Свіонтецкій.— Въ д. Мацкевича: пом. Бол. Шукевичъ.— Въ д. Харитоновича: Дисн. уѣзд. пред. двор. А. Ширинъ.—Въ д. Мышковскаго: пом. К. Грабовскій. П. Огинскій.— Въ д. Плятера пом. С. Марцинкевичъ.— Въ д. Брандта: пом. Л. Закржевскій.—Въ д. Вагнеровой на Скоповкѣ: отст. генералъ-маіоръ Кричинскій.—Въ д. Доминиканскомъ при Домин. ул. инж. кап. Эвертсъ,—пом. Онуфр. Венцлавовичъ.—Генералъ-лейт. П. Пущинъ 1-й. Отс. полк. инженер. Л. Довгялло. пом. Рыш. Ромеръ Влад. Помарнацкій. Ст. Шишко. Ковен. уѣзд. пред. двор. А. Жилинскій. пом. Алек. Малецкій. Каммеръ-юнкеръ графъ В. Тышкевичъ.

Выѣхали изъ Вильна, съ 12-го по 15-го сентября.

Г-жа Загорская. пом. Важинскій. Докт. Гамолецкій. Отст. полков. Т. Моравскій. Графъ Ад. Храповицкій. Г-жа Бялоцкая. Пруской под. Поелисъ. Студ. Пржибыльскій. дворян. Монстовичъ. Г-жа Эмилія Кремерова. Г-жа Евг. Бѣльская. Г-жа Бальбина Березникова. Пом. Нарцизъ Жоравскій. Пом. Гип. и Фел. Боуфалы.

Цѣны въ Вильнѣ на базарахъ и рынкахъ отъ 15 до 19 Сентября.

	р.	к.
Ржи (прив. 220 четв.)— Żyta (przyw. 220 czet.)	5	—
Пшеницы (прив. 60 чет.—Pszenicy (przyw. 60 czet)	11	—
Ячменя (прив. 20 четв.)—Jęczmienia (przyw. 20 cz.)	4	50
Овса (прив. 200 чет).—Owsa (przyw. 200 czet.).	3	12
Гороху (прив. 10 четв.)—Grochu (przyw. 10 czet.)	6	—
Гречихи (прив. 20 четв.)—Gryki (przyw. 20 czet.)	3	50

DZIENNIK WILEŃSKI.

Przyjechali do Wilna, od 15-go do 19.go września.

JW. Biskup djecezji Żmujdzkiéj, ksiądz Maciej *Wołonczewski.*

HOTEL NISZKOWSKI.

Ob.: książe Sapieha. Marsz. Szemioth, Skibiński. Mokrzecki. Januszkiewicz. Jundził. Józef Sulistrowski. Ed. Sulistrowski. Iwaszkiewicz. Mikosza. Szukszta. Białozor. Pani Downarowiczowa. Pani Ejśmontowa. ob. Pizani. Sztabs-kap. Łaszkiewicz. Jenerał-adjutant Frołow. podporucz. Inżyn. Krowkow. Podpor. Inż. Kapriński Urzęd. szczeg. pol. Krzywicki ob. Baliński. Urzęd. kol. żel. Miński.

W r ó ż n y c h d o m a c h:

W d. Kaca: ob. St. Bokszański. — W d. Jałowcera: Dym. Rotm. Ł. Morawski.— W d. Guzego: Marszał. szlach. Ptt. Swięciańskiego H. Świątecki.— W d. Mackiewicza: ob: Bol. Szukiewicz.— W d. Charytonowicza : marsz. szlach. pttu. Dziśnieńskiego Al. Szyryn.— W d. Myszkowskiego: ob. Kaj. Zabłocki. Cypr. Grabowski Mikołaj Ogiński.— W d. Platera; ob. Stan. Marcinkiewicz—.— W d. Brandta: ob. Lud. Zakrzewski.— W d. Wagnerowéj przy Skopówce: dym. Jenerał-major Kryczyński.— W d. Dominikańskim przy ul. Domin. Kapit. inżyn. Ewerts.— ob. Onufry Wencławowicz. Jenerał-porucznik Puszczyn 1-szy. Dym. Półk. inżyn. L. Dowgiałło ob. Rysz. Romer Wład. Pomarnacki St. Szyszko. Marsz. szlach. pttu Kowieńskiego Lud. Żyliński. ob. Al. Malecki. Kamerjunker Wincenty hr. Tyszkiewicz.

Wyjechali z Wilna: od 15-go do 19-go września.

Pani Zahorska. ob. Ważyński. Dr. Hamolecki. Dym. Półkown. T. Morawski. hr. Ad. Chrapowicki. Pani Białocka. Pruski poddany Paelis Stud. Uniwers. Przybylski. Szlach. Monstowicz.— Pani Emilja Kremerowa. Pani Eug. Bielska. Pani Balbina Bereźnikowa. ob. Narcyz Zorawski. obywat. Hipolit i Feliks Boufałowie.

Ceny w Wilnie na targach i rynkach od 15 do 19 Września.

	r.	k.
Картофели (прив. 100 чет.) Kartofli przyw. — czet.	2	—
Сѣна пудъ (1600)—Siana pud (2500)	,,	30
Соломы пудъ (60)—Słomy pud (660).	,,	20
Льна пудъ.—Lnu pud	3	50
Сѣмяни льнянаго.—Siemienia lnianego.	7	50
Масла пудъ—Masła pud	8	50

Печатать позволяетсе. ВИЛЬНО.—19 сентября 1860 г. Ценсоръ, дѣйствительный статскій совѣтникъ и кавалеръ П. Кукольникъ.

W Drukarni A. H. Kirkora i sp.